

S · V · O · B · O · D · A

Naročnina za člane Svobode letno	Din 12—
Naročnina za druge letno	36—
" " " polletno	18—
" " " četrtno	10—
Naročnina za Ameriko letno	Dolar 1—
Uredništvo in uprava za Jugoslavijo: Ljubljana, Palača Del. zbornice, Miklošičeva c. 1.	
Za Ameriko: Chicago, Ill. 3639 W, 26 Th. St.	

Edvard Simmel:

Kako si je človek ustvaril boga.

Verske predstave ljudstva niso večne. Na nje neprestano vpliva splošni kulturni razvoj. Da jih razumemo, moramo študirati gospodarski in zgodovinski razvoj. Verskih predstav nekega ljudstva ne moremo pre-sojati, če se ne pečamo s splošnim razvojem, v katerem so ljudje dobili te predstave.

Tako se nam zdi oboževanje lune in solnce, živali, rastlin in kamnov, kult mnogoštevilnih božanstev naših prednikov le tako dolgo fantastično in težko razumljivo, dokler jih skušamo doumeti neodvisno od gospodar-skega in z njim tesno združenega duhovnega razvoja človeštva.

Kakor hitro se nam pa to posreči, nam postane prej fantastično obo-ževanje čudovito priprosto in jasno.

Sledeče skice verskega kulta nimajo namena, da nudijo dokazilni material za neobstoj božanstva, temveč hočejo orisati razvoj verskih pred-stav v njihovi odvisnosti od gospodarskega in zgodovinskega razvoja človeštva in tako pokazati njihovo zvezo s predstavami sedanjosti.

Človek se rad označuje za najpopolnejše bitje, za vladarja zemlje. Osnova za to mišljenje izvira iz časa, ki ga ne moremo datirati, iz časa, ko je človek iznašel orodje. Nikdar več potem ni moglo propasti člove-štvo, odkar so ljudje z uporabo kamna izenačili nesposobnost roke, da zmečka neko trdno snov. Človek je ali s slučajno izkušnjo ali s premiš-ljeno raziskavo vedno izkoristil novo pridobljeno znanje za to, da iz vsake stvari pridobi čim največ koristi. Od časa, ko je prvi človek ustvaril orodje, je človeštvo stalno množilo svoje znanje o bistvu stvari, zbolj-šavalo gospodarske razmere s praktičnim uvrednotenjem novega znanja in se na podlagi izpremenjenih gospodarskih razmer od časa do časa socialno reorganiziralo.

Razlika med našo dobo in ono, ko je človek ustvaril orodje, je torej korčno le v večji množini znanja, s katerim razpolagamo. Vsak napor, pridobiti si novega znanja in uvrednotiti to znanje, izvira iz vse življenje prevladujočega človekovega stremljenja, da si ohrani svoje življenje in da ga materialno in duhovno zboljša.

Poleg tega stremljenja, da ostane posameznik čim dlje pri življenju, se oni človek, ki je ustvaril orodje, bori tudi proti izumretju svoje prve socialne enote, takozvane horde. Ta boj izvira iz praktične izkušnje, da more posameznik le s podporo svoje horde braniti svoje življenje, da pomeni oslabitev skupine ogrožanje vsakega posameznika, in da smrt enega člana pomeni oslabitev skupine. Na podlagi te izkušnje vidimo,

kako ljudje one dobe skušajo telesno in duševno moč vsakega posameznega člana horde ohraniti vsej skupini tudi po njegovi individualni smrti in tako združiti v en rezervoar življenjske energije vse življenjske sile živečih z življenjsko silo umrlih članov horde. Enkrat nastala življenjska sila naj ostane trajna last horde. V ta namen poskušena sredstva so kal tega, kar imenujemo verski kult. Ker je vsak verski kult poskus za izrabljanje svetovne energije za zadovoljitev človeških želj in ker je te poskuse napravil najprej človek dobe, ko je bilo iznajdeno orodje, moramo skušati ugotoviti, kake predstave o smrti in življenju je imel človek one dobe.

I. Bogovi divjakov.

1. Misli primitivnega človeka o življenju in smrti.

V tem poglavju podani oris temelji bistveno na Jean Capartovem spisu »Totemizem« (Brüssel 1905, Mirch & Tron).

Primitivni človek je definiral življenje kot gibanje, kateremu stoji nasproti smrt — to je trajna negibljivost. Svoje tovariše je opazoval v stanju trajne in popolne negibljivosti (po smrti). Imeli so oči, ušesa, roke, noge kakor prej, niso pa mogli gledati, poslušati, tipati, teči. Na zunaj ni bilo opaziti nobene temeljite izpremembe. Torej so morali ti tovariši na katerikoli nepoznan način izgubiti svojo gibalno silo. Na podlagi tega dejstva je moral človek priti do naziranja, da sestoji njegova osebnost iz dveh faktorjev: iz telesa, ki se sam brez sebe ne giblje, in iz sile, ki to telo giblje.

Primitivni človek si je skušal predstavljati to silo. Ker je bila v telesu, je morala biti manjša nego telo, katero je gibala. Ker je človek poznal le ljudi in živali kot bitja, ki so bila sposobna sama po sebi, da spravijo v gibanje negibljive stvari, je morala ta nepoznana sila imeti človeško ali živalsko obliko. Človek je torej prišel do naziranja, da je mal človek v človeškem telesu vzrok gibalne sposobnosti. Ta mali človek, ki ga danes imenujemo duša, je po primitivnem naziranju odločal o življenju in smrti. Ako je trajno zapustil telo, je to pomenilo smrt telesa. Ako se je »mali človek« čez nekaj ur povrnil v telo, je človek med njegovo začasno odsotnostjo zaspal.

Še pri današnjih divjakihi v Avstraliji je prepovedano odnesti spečega z njegovega mesta ali njegov obraz s čimurkoli napraviti tako, da se ne bi spoznal več, ker bi ga duša pri svojem povratku v njej pripadajoče telo ne bi mogla najti ali spoznati. Nobenega dvoma ni bilo o tem, kako izgleda »mali človek« v človeku. Popolnoma je bil podoben telesu, v katerem je prebival; to je dokazovalo snidenie lastnega »malega človeka« z onimi od znancev med spanjem telesa (t. j. v sanjah). Ker je primitivni človek sanjal tudi o davno umrlih, ker je torej mislil, da se je sestel z njihovo dušo, je bilo jasno, da »mali človek« ni bil podvržen nobeni smrti.* Ker kljub napetemu opazovanju umirajočih niso mogli nikdar videti »malega človeka«, duše, da bi zapustila telo, je morala imeti ta dar, da se ie napravila nevidno. Na podlagi predstave, da gibanja ljudi in živali, vode in ognja, trav in dreves povzročajo samostojne sile, pride primitivni človek do svetovnega nazora, ki se približuje moderni ideji vseduševnosti.

* H. Cunow citira v svojem delu »Izvor vere« Angleža Howitta, ki poroča o nekem svojem razgovoru z nekim Kurnaj-Avstralcem. »Ko spim, grem v daljnjo deželo, vidim druge ljudi, vidim in govorim z onimi, ki so že davno mrtvi.«

samo da si primitivni človek ne predstavlja velike, vse pronicaajoče življenjske energije, temveč enormno število posameznih sil v človeški, ali živalski obliki, ki kakor sunek vetra v morju trave ali v stepi za nekaj časa dajo gibanje nekemu pojavu, da ga pusté potem brez življenja.

Te sile si predstavlja primitivni človek kot pojave večne trajnosti s sposobnostjo nevidnosti. S tem so ustvarjeni za kasnejšo predstavo o bogu važni pojmi nevidnosti in večnosti.

2. O krvi.

Pri svojem iskanju bistva življenja in smrti, v svojem trudu najti »malega človeka« v človeku, življenjsko silo, je primitivni človek ugotovil, da mora pri teh skrivnostnih pojavih imeti važen pomen kri. Ta rdeča tekočina, ki je tekla iz rane človeka ali živali, je potemnela in se je strdila, kakor hitro je življenje zapustilo ranjenčevo telo. Iz tega opazovanja je sledilo, da se življenjska sila, duša poslužuje krvi za izvajanje svoje delavnosti v telesu. Ako je duša zapustila kri, je prenehala teči in se je strdila.

Naziranje, da je duša v krvi, se še danes v marsičem zrcali, tako n. pr. v pripovedkah o pogodbah s hudičem. Tako pogodbo s hudičem podpisujejo vedno s krvjo. V krvi je vsebovana duša. Hudič drži torej človeško dušo s krvnim podpisom. Moderni človek se boji piti kri. Judom je predpisan poseben način ubijanja klavne živine, da se izognejo vsakemu izlivu krvi. V sv. pismu, v 3. Mojzesovi knjigi, 17. poglavje beremo: »In kdorkoli — bodisi od hiše Izraela ali tujec, bi užival kri, proti temu bom obrnil svoje obličje in ga bom iztrebil iz njegovega ljudstva. Kajti življenje telesa je v krvi.«

Naslednja poglavja nam bodo pojasnila, iz kako prastarih nazorov izvira želja po uživanju krvi. Današnji človek ne želi piti človeške krvi. Običaj piti božjo kri — v obliki obhajilnega vina — pokaže, da je bilo to nekdaž drugače.

3. Strah pred smrtjo.

Naši današnji otroci nočejo ničesar vedeti o smrti. Potem ko so se kakorkoli srečali s smrtjo, priznajo, da odrastli umirajo, odločno pa zanikajo, da bi mogla smrt dohiteti otroka. Če bi bili mi tako grozoviti, da bi jim povedali, da lahko umró vsak trenutek, bi jih spravili v blazen strah.

Primitivni človek ni otrok. Njegova izkušnja ga je izučila, da bo lahko živel lepo število let, ako ga ne dohiti nesreča. Ker pa današnji divjaki Avstralije in Afrike zahtevajo od svojega čarovnika ali duhovnika, da jih obvaruje pred izgubo življenjske sile ali da to silo potegne iz sovražnikovega telesa, ker skrbno pazijo na to, da niti najmanjši del njihovega telesa — las, noht — ne pride v roke drugega človeka, ker iz istega razloga goreče čuvajo svojo lastnino, svoje ime, da celó svojo senco, si moramo misliti, da je imel primitivni človek naravnost otroški strah pred tem, da nena doma izgubi svojo življenjsko silo. Vedno se moramo zavedati tega strahu pred smrtjo, če hočemo razumeti sredstva, ki jih je primitivni človek uporabil, da obvaruje in podaljša svoje življenje in življenje svoje socialne enote. Strah pred izgubo življenjske sile, boj s smrtjo je gonilna moč verskih običajev.

4. Življenjska sila in podaljšanje življenja.

Novo znanje o življenjski sili se je zdelo človeku kot sposobno sredstvo za napoved boja smrti.

Ker je imel človek življenjsko silo samo v živem telesu, si je lahko prilastil življenjsko silo sočloveka s tem, da je živega pojedel. S tem nikakor nečemo reči, da so se kjer- in kdajkoli ljudje radi odkritja življenjske sile odločili, da postanejo ljudožrci. Temveč v to jih je prečesto silila beda in stiska.

Praksa slučajnega ljudožrstva je torej že morala obstojati. Vzodbudo je dobila z novim znanjem, da življenjska sila žrtve prehaja v življenjsko silo živih in da v njih nadaljuje življenje. Svoje žrtev so si naravno izbrali v nekoristnih članih horde, v starih možeh.

(Dalje prihodnjič.)

Dr. Avgust Forel:

Človek in mravlja.

Leta 1901 je izšel francoski roman »L'homme fourmi« Hana Rynerja v Parizu: vila je nekega moža na njegovo željo spremenila za leto dni v mravljo. Po preteku leta obžaluje mož svoj povratak v človeško družbo. Kajti mravlja je mnogo socialnejša nego človek in »socialen« pomeni isto kakor »etičen« — etičen napram družbi, v kateri živimo.

Vsako socialno življenje je samo po sebi višje nego individualno življenje. Enotnost krepi; živa narava dokazuje to.

Na kaki podlagi temelji socialno življenje mravelj? Jajčna celica vsake mravlje se lahko razvije bodisi s tem, da jo oplodi semenska celica (po pravilu) ali da je ne. V drugem slučaju ne pride iz jajčeca nobena mravlja, temveč bela ličinka brez nog, oči in tipalk. Njo mravlje-delavke skrbno pitajo, da zraste, se prelevi in končno izpremeni v bel, mravlji sličen mešič. Tu že lahko ločimo tri ali štiri polimorfne, med seboj zelo razlikujoče se oblike: s a m i c o, ki ima navadno krila, s a m c a, ki ima tudi običajno krila, d e l a v c a, ki je vedno brez kril in v o j a k a z veliko glavo. Šele potem zlezejo tri ali štiri vrste otrok istih staršev iz mešičje kože kot dorastle mravlje s krili ali brez njih. Šele potem se naučé druga drugo spoznavati kot pripadnice iste kolonije in se socialno ljubiti, dočim druga živa bitja, predvsem mravlje drugih kolonij večinoma sovražijo. Spoznavajo se s svojim topokemičnim duhom tipalk, ki so zvezane z možgani, ki nastanejo šele v mešiču.

Pri mravljah vlada ženski spol. Delavci in vojaki so otroci samic. Samci so zelo nesposobni in neumni, imajo zelo majhne možgane, ne delajo, se izven gnezda ne spoznajo in so v bistvu oplodilni aparati. Večinoma umrú takoj po združitvi, dočim lahko samice in vojaki živé po več let, samice včasih celo 12—15 let.

Mravlje imajo socialen želodec ali golšo, s katero hranijo vso družbo vštevši zalogo ličink. Samo primitivne mravlje dajejo svojim ličinkam umorjeni plen, ki ga lahko same požirajo. Pri enkratnem ženitbenem poletu po zraku oplodi samico za vse življenje po več samcev zaporedoma. Ti imajo namreč v svojem zadku semensko možnjico, ki varuje za več let nešteto semenskih celic. S tem lahko svoja jajčeca varčno neprestano oploja.

Pri mravljah je 5 poddružin, 250 rodov in nad 7500 vrst, ras in varietet, ki so jih doslej popisali. Vsaka od približno 4500 strogo ločenih vrst ima svoje posebne, nenavadno različne, toda za vsako instinktivno podedovano fiksirane običaje. Komaj zleze iz svojega mešiča in se malo utrdi, že izvršuje mravlja svoje socialne poklicne dolžnosti, ne da bi se jih individualno naučila. Po različnih duhovih, ki jih je najskrbneje preiskovala Adela Fielde, razlikuje tovarišice svojega mravljišča od »sovražnikov« drugih kolonij iste vrste.

Na instinktivni podlagi polagoma nastale in od milijonov let sem vedno bolj fiksirane najdemo pri mravljah po vrstah in rodovih: tkalce, mesarje, pastirje, zidarje, izdelovalce lepenke, graditelje cest, peke, gojitelje gob, zbiralce zrn ali kosce, različne odlične dojlje, vrtnarje, vojščake, pacifiste, roparje sužnjev, tatove, morilce in lenuhe (toda nobenih profesorjev, govornikov, bahačev, birokratov, špekulantov, oderuhov, kapitalistov itd.).

Velika variabilnost njihovih instinktov, vsestranska sposobnost njihovega prebavljanja, veliko število njihovih vrst, njihovo dolgotrajno življenje, relativna stalnost njihovih naselbin in njihova razširjenost skoro po vsej zemeljski krogli daje mravljam socialno silo, ki jo imajo le deloma in zelo pogojno druge socialne živalice kakor termiti, ose, čebele itd. Po pravici pravijo Braziljanci, da so mravlje resnične vladarice nad Brazilijo.

Žuželke in sesavci izvirajo iz mezocoične ali sekundarne periode geologije. Vendar se je pri človeku v nasprotju z mravljo precej enakovredno razvil mož z ženo. Dočim je podedovani socialni nagon mravelj dovoljeval njihovim kolonijam, da živé v čudovito urejeni in organizirani anarhiji (brezvladju), v najlepši slogi in ljubezni, brez vladarjev, brez vlade, brez voditeljev, brez policije in brez zakonov, smo mi ljudje za to popolnoma nesposobni in radi zapademo nazaj v banditstvo; to nas pa zopet kmalu spravi pod eno ali drugo oblast. V tem leži človeška tragedija, ki se je v naši zgodovini tisočkrat ponovila. Toda lahko in mora postati drugače!

Prepiri in vojne med različnimi kolonijami mravelj ne bodo nikdar mogle prenehati. Zakaj to? Ker so njihovi nagoni in njihove reakcije na vonj pregloboko dedno fiksirane, ker je število vrst in njihovih specifičnih razlik neskončno veliko, ker so vse mravlje mnogo premajhne, da bi mogle, tudi če bi hotele, stvoriti mednarodno zvezo na zemlji, končno in pa predvsem zato, ker razum in vsa duša absolutno majhnih, čeprav relativno velikih možganov mravlje nista sposobna pojmiti, kaj naj bi bila zemeljska krogla in mednarodnost.

Mi ljudje imamo veliko napako, da merimo vse po svojem kopitu. Mnogo živali nas lahko osramoti, bodisi s svojimi požrtvovalnimi družinskimi čustvi kakor nekatere opice in papige, ali s svojimi kolektivnimi socialnimi čustvi kakor mravlje in termiti. Mnogo bi se morali od njih učiti, da sami sebe zboljšamo, da bi pobijali svoje strašne naravne nagone, mesto da jih negujemo z vojnami in alkoholizmom. V naravi naj bi povsod skrbno študirali dobre vzglede, ki nam jih dajejo poedina in v skupinah živeča bitja. Istočasno bi se morali učiti zaničevati in ogibati se slabih vzgledov, t. j. nesocialnih ali neetičnih.

Ne-pozabimo, da mi veliki ljudje šele 400 let po zaslugi Kolumba in Galileja približno jasno mislimo o obliki naše zemejske krogle in da še davno nismo internacionalni. Pri mravljah je izključeno vsako pismo,

celo vsako antensko sporočilo. In kljub temu stoji socializem mravljišča visoko nad vsemi našimi družabnimi oblikami posebno v pogledu složnega socialnega dela, enotnosti v delu in požrtvovalnosti poedinca za družbo. Kdor enkrat s potrebno vztrajnostjo (več ur) in pazljivostjo opazuje roparski pohod amaconske mravlje ali zopetno gradnjo razdejanega mravljišča, ne bo več dvomil o tem. Odkod ta razlika nam v škodo?

Izpira odtod, da je človek po globoko v možganih zasidranem, podedovanem nagonu egoistično, individualistično, strastno, ropa, — vlade — maščevanjaželjno, ljubosumno bitje, ki bolj ali manj stremi po tem, da svoje soljudi tiranizira, izkorišča in drugače zlorablja, da ob vsakem času sam svobodneje uživa. S podzavestno slepoto spregledamo svoje strasti in napake, dočim jih pri svojih soljudih povečujemo. Resnično mislim jaz, da so socialni nagoni mravlje mnogo modrejši nego oni, ki si jih lahko pridobi homo sapiens (današnji normalni človek) pri vseh tradicijah, knjigah in najboljši vzgoji. Bratje se prepirajo in pobijajo med seboj, zakonci delajo isto; morilcev ni nikdar primanjkovalo. Redko morejo trije ali štirje ljudje skupno v trajni slogi živeti; laži, prevare, hinavščine so, čeprav podzavestno, pri najboljših kristjanih na dnevnem redu. Neumnejši kradejo, premetenejši si znajo dobiti predpravice.

In vendar so ljudje, posebno ženske, ki se žrtvujejo za družabni blagor. Ali to so izjeme, ki se jih večinoma prezira in preganja.

Kaj moremo storiti, da postanemo mravljam podobnejši in da pri tem ostanemo ljudje? Tragični dogodki svetovne vojne in njej sledečih socialnih vojn so menda sposobni, da nam dajo misliti in da iščemo socialne rešitve na podlagi treznega znanstvenega premisleka.

Človeška sposobnost spopolnjevanja (kultura).

O zgodovini pračloveka ne vemo ničesar; pri njem lahko samo slutimo neko duhovno sposobnost, ki je enakovredna oni danes najnižjih živečih ras: divjakov Avstralije, Vedov na Ceylonu, pritlikavih Akov v Kongu. Izredno majhna kapaciteta lobanje teh ras kaže relativno zelo majhne možgane. Še živeče rase te vrste izumirajo in se druga od druge zelo razlikujejo. Aki — na Kongo-razstavi v Tervüru sem videl živega Aka — se neprestano gibljejo in so zelo izpremenljivega, togotnega, prepirljivega, bojnega razpoloženja. Wedi pa so nasprotno kakor nedavno v Kolumbiji izumrli Himilas-Indijanci, popolnoma ravnodušni, skoro apatični. Kapaciteta lobanje še živečih primitivnih ljudstev kakor tudi teža njihovih možganov je povprečno za 230—250 cm³ (230—250 g) manjša nego naša.

Slavni pithecanthropus (opičji človek), ki so ga našli na Javi, je imel 850 cm³ možganske kapacitete in tvori vmesno stopnjo od višjih opic (orangutan, gorila itd.) do neanderskega človeka.

Po ugotovitvah merodajnih antropologov je opičji človek živel pred več nego 1½ milijonom let, dočim je votlinski neanderski človek živel pred ½ milijona let. Že iz one dobe so našli hkrati z njegovimi ostanki tudi umetniško ornamentalne figure, ki predstavljajo mamute, konje, ljudi z rogovi i. p. Torej so bili že tedaj začetki kulture, katere daljnega razvoja ni bilo mogoče doslej ugotoviti.

(Konec prihodnjič.)

Angelo Cerkvencik:

Nekulturno ljudstvo.

(Trivialna povest.)

Gospod načelnik postaje Trobenta Florijan je po vsej naši ožji domovini zelo znana in na vse pretege čislana osebnost, zakaj čednosti, ki so se nakopičile okrog njegovega trebuščka, so dokaj mnogoštevilne in tudi obilne, ordeni, ki so krasili (še zdaj jih ima v posebni stekleni omari razstavljene!) njegova nemalo junaška prsa, so takisto precej mnogoštevilni. Njegov patriotizem je priznala že ranjka Avstrija!

Trobenta Florijan zna biti zvest! Zvest vedno, povsod in ob vsaki še tako skromni priložnosti! Znal je biti zvest celó na račun svojih »podrejenih«, na račun manj vredne slovenske pasme, zakaj v tistih časih je bil Trobenta Florijan čistokrven Nemec z rodovnikom. Dokazoval je, da je trobenta nemški inštrument, ki je z njegovim pradedom prišel v slovenske dežele širit kulturo.

Da ne bo kakšne neprijetne pomote v teh težkih časih, povejmo, da je Trobenta Florijan bil načelnik neke postaje, katerekoli postaje... in povejmo nadalje resnici na ljubo, da takšnih ljudi, ki bi bili količjak slični Trobenti, med Slovenci ni in nikdar ni bilo in jih najbrž nikdar ne bo. Če svoj narod ljubimo, moramo to brez ovinkov povedati. In mi ga ljubimo.

Tega Trobento sem si izmislil iz gole hudobije (ker nisem čistokrven Slovenec; kakšna nesreča!), iz čudne simpatije do imena Trobenta, za voljo honorarja in naposled zato, da bi dražil nekatere slovenske kritike, ki so tako zelo tankovestni, da si ne morem kaj, da bi te njihove tankovestnosti z bežnimi potezami ne orisal:

Zgodilo se je v cvetočem maju. Po Miklošičevi cesti se je sprehajal — bik; jaz vsaj mislim, da je bil bik; bil je podoben volu, bil je nekoliko večji itd....

Srečno naključje je nanoslo, da ga je srečala gruča slovenskih kritikov...

— Lej, lej, kakšna čudna žival je to.

— Ej, pa res, kaj bi neki to bilo?

— Zakaj pa imamo povečalno steklo, gospodje?... Naloga kritika je — analizirati.

Kakor na povelje so vsi izvlekli iz desnih žepkov telovnikov povečalna stekla...

In so začeli analizirati...

Naposled so si pomagali še z metafiziko in logiko, estetiko itd....

— Bolha je!

Zmagoslavno so dvignili ponosne glave!

— Bolha je, zakaj v Ljubljani ni bikov in bi se biki spričo bližine jetnišnice ne upali kar takole meni nič, tebi nič sprehajati se po asfaltni cesti.

(Saj bi rad povedal imena vseh teh tankovestnih kritikov, pa bi se morebiti komu zameril, če bi ga po nesrečnem naključju pozabil omeniti!)

To sem mimogrede napisal, da bi ne ostalo nenapisano v analih uspehov slovenske kritike, zakaj pravičen sem in rad priznam, kar priznati moram.

No, ta Trobenta Florijan je bil, recimo, davno davno narednik pri sedemnajstem, če se ne motim prestolonaslednikovem regimentu, ki so mu hvaležni Kranjci poklonili srebrni rog (zakaj ne raje srebrni korobač, bi bilo zanimivo zvedeti!), pri polku tedaj, ki je slavo slovenskega imena populariziral celo pri slehernem Tirolcu, ki mu je bil do tedaj vzor junaštva edinole Andreas Hofer.

Pri tem polku je bil naš Trobenta feldwebel in dobrih feldwebelskih lastnosti ni mogel nikdar zatajiti, o čemer naj pričajo že prej omenjeni ordeni.

Na postaji je bil strah in trepet vsega osobja, ki je imelo čast biti podrejeno njemu, ki je bil nekdanj na skrivaj s srebrnimi škarjami odstrigel šop repa konju, ki ga je jahalo samo Veličanstvo, apostolski kralj in cesar Karl Habsburški Prvi in Poslednji! Sic transit gloria mundi! Ta pregovor bi bili morali v šolah bivše monarhije prepovedati...) Šopek repa je povezal z zlatim obročkom in ga položil v omaro, kjer so razstavljeni vsi njegovi ordeni. Še danes se rad pobaha v strogo zaupni družbi, seveda, z repom konja, ki ga je jahal božji maziljenec...

Ni torej nič čudnega, če se ga vse osobje še danes boji, še manj čudno se pa nam mora zdeti, da se ga je osobje v tisti dobi še bolj balo, ko je šlo za biti ali ne biti države, o kateri je veliki slovanski zgodovinar in neumoren rodoljub rekel, da bi se morala ustvariti, če bi je ne bilo...

Vse, kar sem do zdaj povedal, je nekakšna podstava prave povesti, s katero vas ne bom dolgo mučil... Ravnal sem prvič po nasvetih slovenske kritike in mislim, da mi bodo radi priznali dojemljivost za njihove nasvete...

Široka in solidna podstava, to je tako rekoč vse v povesti!

Trobenti Florijanu je bil podrejen tudi kretnik Narobe.

Kretnik Narobe že četrto leto ni imel dopusta in je menil, da je vprav zdaj napočil tisti čas, ko bi bilo nekako potrebno odpočiti se. Šlo pa ni v resnici zgolj za počitek; važnejše mu je bila kupčija s svinjami in mastjo.

Narobe je bil prebrisan.

Napravil je fenomenalen načrt.

Stopil je pred gospoda načelnika in mu strumno salutiral (po tem, kako kdo salutira, gospod načelnik v prvi vrsti presodi, je-li je možakar za železniško službo ali ne).

Gospod načelnik ga je pogledal od pete do glave:

— Kako pa imate ščiščene čevlje, a? Saj sem Vam že povedal, da se mora v blesku vaših lastnih čevljev neumnost vašega obraza še bolj odražati, nego na obrazu samem!

Trobenta je bil ponosen na to šalo, ki jo je nekoč slišal od svojega polkovnika...

Narobe se je vljudno nasmehnil, ker je menil s priznanjem šale pridobiti kamneno srce načelnika...

— Gospod načelnik, danes moramo štediti; česarkoli preveč porabimo, bi utegnilo kvarno vplivati na gospodarsko stanje naše ljubljene domovine.

Narobe je ponovil načelnikove besede in načelniku je vse to kaj dobro delo. Načelnik se je spomnil dogodbe, ki ji je bil sam priča.

Stotnik Baron je jahal na konju pred stotnijo in se je baš pred postajo useknil brez robca, po-slovansko, je v tistih časih dejal Trobenta.

Ko je zvečer Trobenta stotnika v restavraciji vprašal, kako in zakaj takšne vsekovanje, mu je stotnik Baron odgovoril:

— Umazan robec se mora prati, razumeš, govedo? Za pranje je potrebno milo, za milo mast... In masti ni! Vsak pravi patriot bi se moral takole usekovati! Seveda, predsodki! Kadar gre za biti ali ne biti ljubljene domovine, moramo celo predsodke pohoditi!

— Kaj želite, Narobe? ga je načelnik veselo vprašal.

— Za prašiče vem, gospod načelnik, ki so zelo po ceni.

— In?

Ogromen ameriški top.

— Te dni sem tako bolan, da sem za vsako delo nesposoben. Desna roka me v zglobu močno boli. Kretnic sploh ne morem več predstavljati. Če bi mi dali kakšnih osem dni dopusta, bi šel po svinje.

Kaj hujšega!

— Ven žival! Takšna predrznost! Ven, pravim!

Narobe se pozneje še dolgo ni mogel spomniti, kako se je znašel na peronu. Bil je še vedno premalo prebrisan, zakaj drugače bi bil moral vedeti, da je imel Trobenta posla z dobavitelji svinj, ki so bili čisto drugačne vrste tiči, nego je bil revni Narobe.

Vse res, ampak Narobe je moral dobiti dopust!

Srečno naključje mu je vdihnilo inšpiracijo...

Inšpiracija je tisto, česar Slovenci poleg idealizma še najbolj potrebujemo...

Železniški uradnik Ničimar si je kupil šest paniev čebel.

Prvi dan, ko se je jel smukati okrog njili, je bil zaznamovan; pičila ga je čebela, morebiti celó sršen, ki se je bil Bog vé odkod priklatil in njegovo uho je pokazalo tolikšno dozo raztezljivosti, da bi delalo čast vsakemu plemenskemu oslu. Zakaj si je sršen izbral baš uhelj, je Ničimarju ostalo prikrito do današnjih dni. To deistvo je odkril šele pred kratkim znan slovenski proletarski pesnik v debati z nekim slikarjem, ki riše približno takšnale otečena ušesa.

Ko sem mu pred kratkim pokazal fotografijo Ničimarjevega tedanjega ušesa, je žalostno pokimal z glavo in dejal:

— Krivico sem mu delal, revežu... Saj so res takšna ušesa pri Slovencih ob svečanih prilikah! In kdo bi slikarju mogel prepovedati slikati dokumente svečanih prilik?

Narobe pa ni premišljeval o umetniških sporih, marveč je takole modroval:

— Strela, kako koristna živalca je takšnale čebelica! Ti nosi med, te pikne, uho ti zateče in lahko ostaneš kakšen teden doma, kupuješ svinje in mast...

Še tisti večer se je Narobe priplazil k čebeljniaku in vzel troje čebel iz panja. Položil jih je na desno roko in jim velel, naj ga piknejo... Čebelice so v obupni borbi izvršile njegovo povelje... Posledice niso izostale. Roka je postala podobna predvojnemu petkrajcarskemu oštarijskemu hlebcu. (Kakšna trivialna prispodoba! Ubogi nekateri slovenski profesorji! Kako težak boj, braniti čistost slovenske lepe besede pred takšnimile zanikrnimi literati! Slišim, da nameravajo sestaviti spomenico na ministrstvo za trgovino, obrt in industrijo z milo prošnjo, naj se oštarijski hlebci sploh odpravijo!)

Zjutraj se je, seveda, Narobe javil bolnega.

Zdravnik dr. Vinopivec, ki ga je bil načelnik Trobenta že v naprej opozoril na Narobeta, je kar odskočil:

— Sakra... Sakrament, pravim! Kaj ste delali? Takšna roka! Sakrament, takšne roke še nisem zlepa videl!

Narobe mu je na dolgo in široko razlagal, da trpi že vsa njegova rodbina in žlahta tja do desetega kolena na revmatizmu, da je revmatizem pri Narobetih tako rekoč hereditarna zadevščina, ki je za zdravnika-znanstvenika naravnost med, redek primer, ki mu nudi široko bazo študija...

— Pejte, pejte s..., vam pravim! Kakšen revmatizem! Kakšen, vam pravim! To je sifla, sifla, ali ne vidite? Kaj ste delali, prekleto prase!?

— Ampak, oprostite, gospod zdravnik! Res nisem nič delal!

Tiho ti pravim! Drži gobec! Je imel vaš oče siflido, vas vprašam?

— Ni imel!

— Ni imel, ni imel! Baš Vam bi bil šel praviti, da jo je imel! Tukaj Vam bom zapisal! Mast! Razumete! Mazali boste vsak dan opoldne in

zvečer... In jod boste pili... Čez štirinajst dni se pridite pokazat! Ste razumeli? In s temle listkom pojdite po injekcije v bolnišnico!

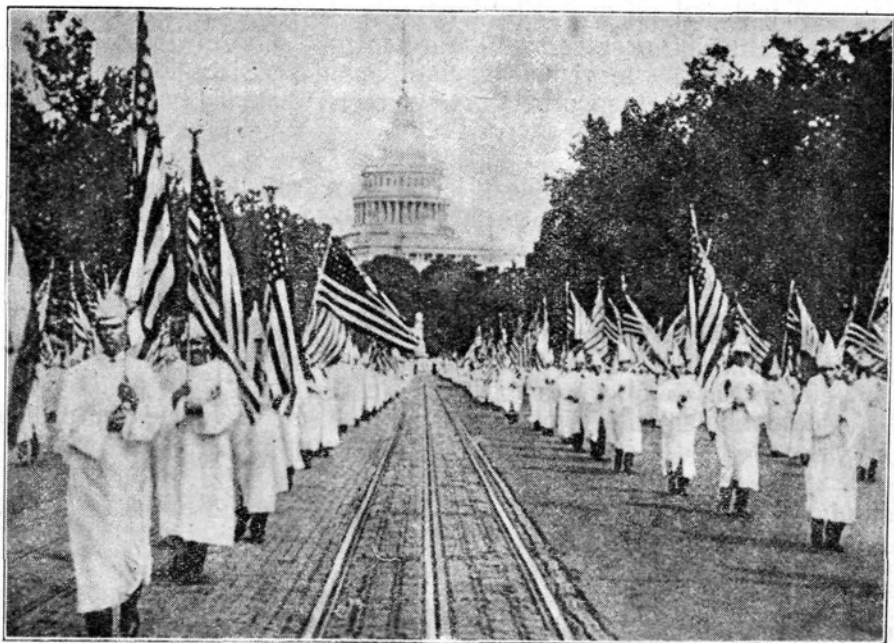
Narobe je malone začel verjeti, da je dobil sifilido...

Že drugi dan je hlebček splahnil. Četrty dan je bila roka že povsem zdrava. Kaj zdaj? Če ga kdo vidi? Ah, kaj bi si toliko belil glavo! Stvar je kronična, se napihne pa zopet splahne itd. Čez deset dni se zopet splazi k čebeljnaku in stvar se začne znova.

In čez štirinajst dni je otekline roke res potolkla rekord prvega pika.

Prispodoba z oštarijskim hlebcom sme in mora odpasti... Roka je bila skoraj takšna kakor buča nekega slovenskega profesorja.

Neka pobožna ženica, ki ji je bila najslajša življenjska zabava vtikanje špičastega nosu v zadeve, ki se nje niso prav nič tikale, je vtaknila svoj blagoslovljeni nos v Narobetovo kuhinjo in — odskočila.

Demonstracija ameriških nacionalistov »Ku-klux-klan«.

— Kazen božja, je oznanila strmečemu ženskemu narodu na dvorišču! Saj sem že tolikokrat rekla! Ali se spominjate, kako je vrgel č. o. frančiškana, ki je pobiral za novo cerkev, skozi vrata? Ali nisem že davno povedala? Ja, ja... Bog je pravičen!

Videti je bilo, da je bil starki takšen način razlage neskončne božje dobrote odnosno pravičnosti prav korenito k srcu prirasel.

Ženski narod, ki se je zbral okrog nje, se je moral kar umikati. Tako je namreč starka v svetem navdušenju pljuvala okrog sebe.

Nekdo je zvedel, kaj je zdravnik domneval...

Kakor električna iskra je šlo:

— Sifilido ima, Bog nas varuj!

— Ali ste slišali?

— U, dosti, da Vas pogleda, pa ste že okuženi! Vsa družina je okužena, saj ji morate na prvi pogled videti! Niste še nikdar opazili, kako potuhnjeno gledajo njegovi otroci! Še ne! Ta najstarejši bi človeka kar zaklal. To pride od sifilide! Ne verjamete? Celó v samo dušo se zlodej zajé!

— Ježeš na!

Zopet se je Narobe javil pri zdravniku, ki ga je kar nahrulil:

— Boste Vi meni pravili! Vaš oče je bil prase, vam pravim! V bolnišnico Vas pošljem! V bolnišnico... Čakajte, pokličem gospoda kolega. Kmalu je prišel gospod kolega, ki je ordiniral v sosedni sobi.

Dr. Kaplja se je pisal in je bil zelo resen zdravnik, ki ni mnogo govoril; je bolj molčal in poskušal pametno gledati, kar se veliko lažje posreči, nego pametno govoriti. In dr. Kaplja je bil baš toliko pameten, da je v svoji tridesetletni praksi to dejstvo ugotovil...

Zato je tudi ob pregledovanju zateleke roke najprej dolgo in naporno molčal. Naposled pa je vendarle moral nekaj reči, dasi se je predobro zavedal važnosti zatega pregovora, ki mere vsakega bebca ovenčati z gloriolo modrijanstva:

»Molčati je zlato...«

(Velja, seveda, le v primeru, kadar bi moral človek kaj pametnega povedati!)

Bil je zelo jedrat:

— Tuberkuuloza!

— Ampak, za božjo voljo, gospod kolega!

— Tuberkuuloza!

Dr. Kaplja je uporno vztrajal pri svoji diagnozi.

Vedel je Narobetu, naj leže in je poslušal dihanje.

— Globoko dihajte! To ni nič! Še globlje! Ja, ali ne znate dihati?

Narobe se je mučil na vse pretege, da bi čim globlje dihal.

— Vstanite! Rekel sem: tuberkuloza! Tri mesece na Golnik, če hočete danes leto še živeti...

— Ampak, gospod kolega...

Dr. Kaplja je stoično odšel.

— Ta vol naj bo zdravnik! Poveite mi, Narobe, ali ni ta dr. Kaplja vol? Takšno tele, pa vam je doktor! Skoraj sram me je, da sem doktor. Pojdite — je nepričakovano zarjul —, pojdite in se mažite, mažite, mažite... vam pravim. Prase, kaj ste delali, prase, vam pravim...

Narobe se je ponižno priklonil ter odšel.

Po štirinajstih dnevih mu služba še ni dišala, dozdevala se mu je vsak dan bolj neprijetna.

Podal se je, zatorej, še enkrat v čebeljnjak. Rezultat je bil še vedno presenetljivo dober. Da so se ga vsi v hiši izogibali, ga prav nič ni motilo. Bil je celo vesel! Saj je moral včasih z jesihom, oliem in poprom ter solio zalagati vso bajto! Zdaj je, zahvaljen bodi gospod Bog, vse to ponehalo! Kdo bi si upal vzeti takšnole olje, ki se v njem vršijo plavalne tekme spirohetov in konkurenčna razkazovanja za doseg častnega naslova: Mis spiroheta...

Narobe se je smejal, prodajal svinje in mast ter lepo spravljaj denar.

Vedel je dobro, da bo z denarjem, ki ga že ima in ki si ga bo še »zaslužil« prav do nebes zrasel tudi njegov ugled. Spričo kopice denarja bo vsakdo prav rad pozabil na sifilido.

Ko se je zopet pojavil pri zdravniku, je ta obupano zmajeval z glavo:

— Ne vem, kako naj ti pomagam. Preklete te je oplazila ... Včeraj sem bral v tistih novinah o nekem novem sredstvu ... Čakaj, še to poskusiva! In da ne boš hodil k ženi spat, tele staro! Čez tri dni pridi! Če ti ne bo nič pomagalo, te bom poslal v špital! Razumeš? Adijo!

Stvar je postala resna. V bolnišnico ne more iti, ker tam je bolj težko priti do čebel ... Drugače bi šel tudi tja! Pa kaj bi tam delal! Svinj ne bi mogel niti kupovati, niti prodajati.

Četrty dan se je res prikazal s splahnjeno roko.

— Ali Vam nisem povedal? Sifilida! Vidite, mazanje, injekcije, vse je pomagalo ...

Hitro je poklical drja. Kapljo in mu razložil, kako je učinkovalo naj-novejše zdravilo.

— No, Narobe, povejte gospodu drju. Kaplji, je tako ali ni tako?

— Prav preprosto, gospoda! Ko sem videl, da mi vse injekcije, vsa mazila, ves jod nič ne pomaga, sem se podal k tistemu znanemu konjederu tam nekje na Notranjskem. Mož me je namazal, rekel, da so vsi zdravniki osli, in oteklina je v eni sami noči splahnila.

— Kaj k tistemu mazaču! Sakra, sakra, govedo! K njemu ste šli! Kako se piše? Takoj ga naznanim in ga dam zapreti! Jaz mu že pokažem, Vam pravim! Kako se piše, Vas vprašam.

— Ne vem, gospod doktor.

— Morate vedeti! Pokazali mi boste, kje stanuje!

— Ne morem.

— Kaj, vol! K takšnemu čevljarju hodite! O, to nekulturno ljudstvo!

— Pa me je vendarle ozdravil!

— Vol, videti Vam je, da Vam je sifilida že udarila na možgane. Temu pravimo: progresivna paraliza, Vam pravim!

Narobe se je jel zabavati.

— Če dopustite, je dejal, Vam bom vse po pravici povedal.

In jima je povedal.

Dr. Vinopivec je odprl usta od ušesa do ušesa, dr. Kaplja si je mislil: Molčati je zlato, Narobe pa je rekel:

— Klanjam se, gospodje! Naznanili me, upam, ne boste!

* * *

* Kmalu potem se je slovensko ljudstvo v zmagovitih dnevih »revolucije« oteslo po zaslugi Karla Prvega in Poslednjega ter njegovih umnih svetovalcev suženjskega jarma ...

Gospod Trobenta je v prvem strahu ugotovil, da je pravzaprav poljskega pokolenja, torej brat Slovan, ki je pomagal Slovencem že toliko stoletij braniti Adrijo pred sovragom kletim, tujcem požrešnim ...

In tako so gospod Trobenta, dr. Vincpivec, Narobe in še marsikateri skesanec, korakali v četverostopih ponosno za slovenskim praporom na ogromen trg, kjer so rezervni častniki izdrli svoje meče in se je pri tej priči izvršila — revolucija.

Trobenta je čutil strašno potrebo pokazati, da zna tudi slovansko trobiti in mu je v zaletu silnega navdušenja ušlo:

— Vse za vero, dom, cesarja ...

Revež! Zaušnice, ki mu jo prisolil Narobe, ne bi nikomur privoščil ...

* * *

Narobe ni več železničar. Danes je trgovec in podpira zavedne železničarje in prav rad poseda z drjem. Vinopivcem »Pri dobri kapljici«. Pred nedavnim je Narobe rekel doktorju:

— Saj ni nič čudnega, doktor, če vidiš v čebelah kar spirohete. Vino, pravijo, ustvarja fantazijo!

Čulkovski:

Dravska dolina.

*Kraj reke, po dolini ozki, se prebela cesta vije,
lahkoten moj korak se komaj je dotika.
Na desni Pohorje, Kozjak na levi, o predivna slika,
moja grud pa željno smrečni balzam pije.*

*Z gladine Drave ko z zrcala, odsevajo vrhovi gôr,
v šepetu tihem vod smaragdnih šume pozdravi Korotanski;
in v nevzdržnem hrepenenju po nevesti Črnomorski
pripoveduje mi globin zelenih skrivnostno tihi zbor.*

*Karavana težkih vóz na cesti me srečava,
ki vlečejo jih močnih konjev pari čvrsti.
Pohorskih pragozdov vozijo bogastva v dolgi vrsti,
po reki pa za splavom splav, ravnan od krepkih rok mi plava.*

*Prečudežno si Pohorje! V svoji pranaravi zatopljeno le v váse,
a že zavrtno te pustoši nenasitna tuja roka,
bok za bokom ti že pod sekiro bridko stoka,
zategnjeni »hojhoo« odmeva dan za dnem čez vedno širje tvoje jase.*

Ernst Untermann:

Jack London, kakor sem ga jaz poznal.

(Kaj pravi glavni junak »Železne pete«.)

Noben ameriški pisatelj sedanje dobe ni nikdar tako tesno čutil s primitivnim, ni tako resnično slikal elementarnih čustev prirodnega človeka kakor Jack London. To pravim jaz kot intimen Jackov tovariš in kot mož velike divjine. Za večino ljudi je prosta dežela samo kraj za lov in ribarjenje, za razvedrilo na svežem zraku in vročem solncu, kjer se igramo in za malo časa pozabimo na monotono rutino vsakdanjega življenja. Pravi naravni ljudje pripadajo divjini. To je njihov pravi element. Tam najdejo moči in navdahnjenja, ki jim razlagajo pravi smisel življenja. Priprosto življenje, intenzivno življenje, romantično življenje ima svoje zgovorne priče v ameriški literaturi. Vendar so se skoraj vsi s tem samo igrali, ne da bi resnično doživljali, ne da bi se vprašali, zakaj tega niso doživljali. Jack London je bil drugega kova. Iz največje bede je do krvi preskusil popolno mešanico priprostega, intenzivnega in romantičnega življenja. Kot divji lovec ostrig, kot mornar na ladji, ki je lovila morske pse, kot

potepuh, kot »kislo testo« na sneženi Alaski je sam preživel vsako muko, vsako radost svobodnega življenja.

Zopet in zopet je Jack sledil klicu divjine, potem ko je skozi več let zaman poskušal razjasniti svoje sklepe iz elementarnega življenja mestnim ljudem, ki take stvari samo beró. Le tako je mogel nadaljevati svoje pisateljstvo, ko se je naučil, da je treba v družbi, ki jo vodijo poslovna pravila, izbirati med umetniškim izrazom svojih najglobočjih prepričanj in med pisanjem za ljubi kruhek.

Človek, ki je ljubil resnico, človek, ki je imel strast za pravičnost, ki je oboževal lepoto in ki si je vedno iskal popolnih tovarišev, to je bil Jack London ob začetku svojega pisateljstva. Toda potem ga je izučila mučilnica dnevne izkušnje, da človek v kapitalistični Ameriki le tedaj uspešno piše romane, ako se prilizuje založnikom in urednikom, ako služi bogatim in mogočnim, torej če časti vse prej nego resnico, pravičnost, lepoto in čisto prijateljstvo. Jack se je prestrašil pred to gnusno resničnostjo kakor pred kačo-klopotačo, toda moral je pretrpeti njen pik in nositi v svojih žilah njen strup do tragičnega konca. Tako predstavlja on v svoji veliki naravi vsakodnevno tragedijo množic, ki počasi umirajo v boju za življenje, ne da bi kdaj dospele do polnega življenja na višini svojih sposobnosti.

Zakaj mora prav tako biti? — se je vprašal Jack, ko je prijel za pero. Tam zunaj po divjih potih, tam iščejo zlata močni ljudje z nadčloveško telesno močjo. Ako ga kdaj dovolj najdejo, jim današnja družba ne nudi druge izbire, kakor da svoje premoženje nespametno in brezkoristno zapravijo ali pa da padejo nazaj pod mlin poslovnega življenja in tam počasi splesné. Ali ne more Amerika nič boljšega početi s svojimi najmočnejšimi in najpogumnejšimi? Jack je menil, da bi se to moglo in moralo izpremeniti. Odločno je zahteval, da naj »dežela svobodnih in domovina hrabrih« postane nekaj več nego mlin za dobro, resnično in lepo. Čutil je, da bi mogel ta veliki narod prignati do one višine, na kateri bi lahko uresničil svoje često oznanjene ideale.

V uvodu, ki ga je na prošnjo Uptona Sinclaira napisal za oklic po pravičnosti, je pokazal na zdravilno sredstvo z besedami, ki bi mogle biti spomenik njegovega socialističnega mišljenja: »Sredstvo je tako priprosto: Samo služiti! Nobene neplemenite misli, nobenega neplemenitega dejanja ne zahtevamo od nikogar zato, da napravimo svet lep. Naš klic zahteva le plemenito mišljenje, plemenito delo. Klic zahteva, da služimo človeštvu, in je tako pameten, da vsak samemu sebi najbolj služi, ako vsem služi.« Toda civilizirano ameriško življenje ni hotelo nič vedeti o tem zdravilnem sredstvu. Vztrajalo je pri pravilu, da človek najbolj živi, če živi le sam zase. Veliki državniki kakor predsednik Hoover imenujejo to »naš plemenski individualizem«. Toda organizirana moč kapitala zatire človeka, ki izven milijonarskega razreda živi temu »plemenskemu individualizmu« primerno. To je Jack imenoval čudovito nasprotje. Tam zunaj v divjini ljudje često razvijejo največjo medsebojno pomoč. So velikodušni do žrtvovanja samih sebe. Svoja pičla sredstva si brez obotavljanja razdelé med seboj. Za prijatelja in često za tujca brez pomoči napravijo neverjetne napore. Ne poznajo nobenih razrednih razlik, samo soljudi. Zakaj naj bi bila civilizacija sebičnejša in grozovitejša nego divje življenje v divjini? Če je civilizacija višja stopnja človeštva nego divje življenje, naj pokaže več in ne manj človekoljubnosti. Ta argument se je zdel Jack Londonu tako jasen in nasprotovanje temu tako nespametno,

da je v vsako svojo povest vdahnil svarilo: individualizem sam sebe uničuje in bo uničil tudi ameriško civilizacijo, ako ga pravočasno ne popravi socialna medsebojna pomoč.

Ta misel je jasno zapisana v »Morskem vragu« (preveden v slovenščino, op. pr.). Najdemo jo v »Martin Ednu«, v »Burning Daylight«, v »Gospodarici velike hiše«. Ona kriči iz njegovih povesti iz Alaske, kjer ljudje in živali zbeže iz individualistične civilizacije, da najdejo svobodnejše življenje v divjini. Končno doni ta klic iz njegove tragične smrti, s katero je sam dokazal, da ni vredno živeti individualizma. Hrepenenje po polnejšem življenju je gnalo Jacka na njegovo romantično potovanje po Tihem oceanu.

Boljši svet, boljše življenje ustvarjati za boljše ljudi: to je večni refren najboljšega mišljenja Jacka Londona. Proč z lažmi, proč z brutalnostjo, proč s človeškimi, slabostmi in prostaštvom! Končajte s poniževanjem in onečaščenjem ubogih množic! Nudite jim boljše možnosti, mesto da jim pred nosom zaloputnete vrata v boljše življenje! To je bil evangelij o službi človeštvu, kakor ga je razumel Jack London. Odgovor individualistične in skapitalizirane Amerike na ta evangelij človečanskega bratstva pa je bil — prisilni jopič gospodarskega pritiska. Jack London je bil prisiljen prilagoditi se poslovni šabloni. Ameriški kapitalizem ga je silil, da žrtvuje svoj socialistični duh. Ker pa je bil ta nesmrten in ni hotel popustiti, so ga prisilili končno na isto smrt, kakor sta jo doživela »Morski vrag« in »Martin Eden«,* da sta mogla do kraja ostati zvesta svojemu individualizmu.

Ni bilo enostavno tako, da rojen naravni človek ni mogel najti nobenega pravega mesta v civilizirani rutini. Tudi ni bilo tako, da je premalo mož in ženâ delilo njegov daljnji razgled v svetovje. Pred vsem so bila prostaštva, povprečnost in kramarstvo voditeljev Amerike, tudi v strokovnih organizacijah in socialistični stranki, ne samo v velikem poslovnem svetu in vladi, ki so pritiskala njegov duh k tlom s težo svetovne starosti. Dolga leta je pod tem pritiskom obstal pokonci kakor pravi nadčlovek. Šele ko je slabelo njegovo zdravje, ko so se ducati prijateljev izkazali kot hinavci in nehvaležni, ko se je celó sama ljubezen izpremenila v muko, je začel oklevati. Šele potem so se izpremenili bogastvo, slava in ideali v počasne strupe, ki jih je moral požirati, dočim so ga neprestano naraščajoče denarne skrbi kljub njegovim velikim dohodkom silile, da je brez miru pisal blago za trg. Razlika med življenjskim smislom, ki ga je vtisnil kapitalizem ameriškemu življenju, je postala prevelika, da bi jo mogel prenesti bolan in bridko razočaran mož. Ljubavna uganka, ki jo mnogo ljudi smatra za glavni povod njegovi smrti, je bil samo dokaz, da je že davno prej omagal. Svetovna vojna mu je dala zadnji udarec.

Problemi, ki so ugonobili njega, bodo še mnogo ljudi pokončali. Kajti morajo jih rešiti ljudje, ki imajo pogum, vztrajnost in sposobnost, da najdejo pot iz kapitalizma bolj s stvarnim delom nego z romantičnim bojem. Te poti Jack London ni našel, ker kljub vsem globokim študijem ni znal uporabljati kompasa socialističnega zgodovinskega naziranja. Dobro je sicer razumel, da je gospodarski razvoj ključ in gonilna sila za politiko in vso drugo idejno tvorbo človeških družb. Toda kakor premnogo radikalnežev, si tudi on ni bil nikdar na jasnem o veliki srednji poti, po kateri

* »Morski vrag« je preveden tudi v slovenščino, »Martin Eden« pa v srbsčino. Zbirka povesti iz Alaske izide letos pri »Cankarjevi družbi«.

mera iti razvoj socializma povsod in v Ameriki. Poleg tega je ameriška socialistična stranka ostala v otroških čevljičkih, ker je od začetka ostala brez ozadja glavne strokovne zveze — American Federation of Labor. Z malo izjemami so bili voditelji ameriških socialistov radikalni čuvstveni ljudje, teoretični revolucionarji, ki so računali s skorajšnjim polomom kapitalizma. Enostavno so prevzeli teorije marksizma, ne da bi obenem natančno študirali ameriške razmere in na podlagi takih študij pravilno ocenili razvoj v lastni državi. Zato so tudi napravili različne brezuspešne poskuse ustvariti socialistično orientirano strokovno gibanje izven American Federation of Labor. To je naravno poslabšalo razmerje socialistične stranke do velike Strokovne centrale in je prokalelo vse nas na nemoč. Čim bolj je stranka izgubljala moč, tem bolj se je cepila tudi na znotraj. Kajti neizbežen zakon je, da iste razlike, ki vodijo do razkola strokovnih organizacij in strank, takoj v novo razcepljenih skupinah dalje cepijo.

Jack je gledal ta žalostni razvoj s slabo prikritim razočaranjem, mesto da bi ga pojmoval iz njegovega okoliša in bi preko tega usmeril svoj pogled v bodočnost. In ko so radikalneži zbežali iz stranke, reformisti se pa vedno bolj in bolj izgubljali v malenkostnem lovu za uradi, se je Jack z gnusom in z jezo umaknil od stvari, ki jih ni mogel in ni hotel razumeti. Končno je svetovna vojna razcepila našo stranko v nevtralne, v pristaše Nemčije in pristaše entente. »Komunisti« so se polastili pobeglih radikalnežev. Zdelo se je, da je ameriška socialistična stranka izginila v pesku. Tedaj je bil Jack pri kraju s svojo latinščino. Pozabil je vse socialistično zgodovinsko naziranje, pozabil tolikokrat prakticirano socialistično psihologijo razumevanja in kleknil pod težo svojega osebnega trpljenja.

Toda dela, ki jih je spisal v svoji junaški dobi, bodo vedno navduševala bravece, ki se upirajo pusti vsakdanjosti, nepravilnostim kapitalizma in reakcionarnim navadam mišljenja. Zlasti v njegovih povestih iz Alaske najdemo dragocene etnološke in sociološke vzpodbude. V njegovih živalskih zgodbah se zrcalijo rezultati resnih bioloških in psiholoških študij. Dolge ure je razpravljal z Lutrom Burbankom in menoj o teorijah človeškega izvora in plojenja, kakor so jih zastopali Lamarck, Darwin, Häckel, Weismann, Handfuss, De Vries in Mendel. Često sva obiskovala Burbankovo eksperimentalno farmo blizu Sante Rose, da sva študirala najnovejše čudeže tega rastlinskega čarovnika. Prav tako direktno in resno je vzel Jack svoje socialistično-sociološke študije. Kar je v svoji knjigi »Ljudje z dna« napisal o najbednejšem proletariatu Londona, ostane klasično izpričevalo njegovega revolucionarnega čuvstvovanja. Prav tako resno je vzel svojega junaka v »Železni peti«. Junak »Železne pete« je vtešena trojica, in sicer: Jack London, Eugen Debs in jaz.

Jack je imel v svojem srcu vedno mehko mesto za nemirne tovarišepotepuhe. Če je prišel tak strgan potepuh (Amerikanci ga imenujejo tramp, op. prev.) k zadnjim vratom njegove hiše, je dejal Jack svojemu japonskemu slugi Nakata: »Noter naj pride. Pravkar jemo.« In tramp se je usedel za mizo brez ozira na to, kdo je bil na obisku.

Lepega dne smo sedeli pri Jacku za mizo s tedanjim ameriškim poslanikom v Pekingu. Tudi neki milijonar iz Nape, malega mesta blizu Jack Londonove vasi Glen Ellen je bil tu. Razen tega so prisostvovali pesnik George Sterling in različne zvezde oaklandskega gledališča. Sredi v to sijajno družbo pride star potepuh. Takoj se je moral uvesti poleg milijonarja tak, kakor je bil. Jack ga je opogumil, naj govori o darvinizmu. To

je tudi storil in presenetil visoke goste s svojim znanjem. Jack in jaz sva tu pa tam vpadla s kako besedo, da sva usmerjala debato v določeno smer. Naenkrat plane tramp pokoncu, položi zamazano in zaprašeno usnjeno torbo na mizo in privleče iz nje knjige: Darwina, Häckla, Spencerja, De Vriesa, Mendla, Weismanna, Hudsona, Wallaca — vse to vlačí tramp s seboj po deželi. In z razumevanjem jih je čítal. Visoki gostje, ki jedva poznajo Darwina, so osupli. Jack se nasmeji, stisne skrivaj trampu v žep 10 dolarjev in mu želi srečno pot. Take dogodke je ljubil. Bogataši naj vidijo, kako živi revno ljudstvo in koliko zdravega mišljenja in znanja je v njem.

... Še tja v vojno sva ostala dobra prijatelja. Ko se je on postavil na stran entente in ko sem jaz v uvodnih člankih nastopal za nevtralnost ameriške vlade, sva si zadnjič pisala, da izmenjava svoje mišljenje. Pisal sem mu: »Ko bo ta vojna minula, se morava zopet boriti v isti fronti proti kapitalizmu. Najino različno mišljenje o stališču ameriške vlade v tej vojni, naju ne sme ločiti. Preveč skupaj sva zrastle.« Toda Jack ni prejel več tega pisma. Komaj sem ga oddal na pošto, ko sem prejel vest o njegovi smrti.

Klub proletarskih književnikov „Svobode“ (KPKS).

Na članskem sestanku »Svobode«, ki se je vršil 4. avgusta v Ljubljani, je bil ustanovljen v navzočnosti naših pesnikov, pisateljev in kritikov Klub proletarskih književnikov »Svobode«. V klub imajo pristop vsi marksistično orijentirani pisatelji in pesniki (zlasti iz delavskih vrst), znanstveniki, kritiki in dopisniki delavskih listov, ki ne pripadajo nobeni slični meščanski organizaciji. Namen kluba — kratko označen — je: borba proti netendenčnosti v književnosti in boj za moderno socialno književnost, ustanovitev posvetovalnice za mlade pesnike iz delavskih vrst, organizacija in izobrazba delavskih dopisnikov za naše liste in revije, pri čemur se bo skušalo doseči, da bo imela vsaka, večja tovarna svojega dopisnika. V letošnji jeseni bo klub organiziral kampanjo za razširjenje lista »Svobode«. Klub bo sodeloval v vsaki številki lista kot tudi pri bodočih publikacijah Cankarjeve družbe. — Ko bo Centrala odobrila klubov pravilnik, bodo razposlane vsem našim književnikom prijavnice za vstop. Pristopnina znaša 5 Din, letna članarina 10 Din. Na sestanku sta bila začasno izvoljena dva tričlanska odbora: eden za ljubljansko, drugi za mariborsko oblast. Naloga obeh odborov je, da izvedeta v svojem področju organizacijo. — Vse dopise iz ljubljanske oblasti je treba pošiljati na Centralo »Svobode« (z značko: KPKS), iz mariborske oblasti pa na podružnico »Svobode« v Mariboru (z isto značko). — Talpa.

Heinz Luedecke, Berlin:

Nova nemška lirika.

V zadnjih letih so vedno znova napovedovali konec lirike. Literarni krogi so si bili edini v tem, da ta način pesniškega izražanja nima več življenske možnosti v času, ki se odlikuje po trgovski hladnosti in preračunljivosti, tehniškem tempu in perečih socialnih ter dnevnih vprašanjih. Mislilo se je, da je lirik človek »višjih sfer«, da je neko romantično mehko bitje, ki ne spada v trdo in bojevito sodobnost. Malokdo pa je

opazil, da se tako pojmovanje liričnega pesnika sklada samo z določenim pesniškim tipom. Večina sploh identificira liriko z romantiko, ki je tuja svetu in življenju. Vsi zato le preradi pozabljajo, da so bile v preteklih stoletjih dobe, v katerih so lirični pesniki krepko posezali v dnevna vprašanja in v svojih pesmih zavzemali jasna stališča do perečih problemov. Za primer naj navedemo samo eno pesniško šolo, ki nam je danes po svojih nazorih sicer docela tuja, ki pa je vendar odločno posezala v svojo sodobnost; to so bili nemški pesniki osvobodilnih vojn, ki so — kot je znano — imeli v zgodovini Nemčije važno vlogo. Pod liričnim pesnikom si predstavljamo danes še vedno simbo-liste in neoromantike, kot n. pr. Georgea, Hofmannsthala, Dauthendeya, Verlaina ali Rilkeja. Taka lirika, ki je in hoče biti ezoterična, ki najde zadoščenje v lepo doneči besedi in opevanju lastnega čustva in ki opeva še vedno — čeprav v novi obliki — slavčke in mesečni svit: taka lirika seveda nima več življenske upravičenosti v današnjem jeklenem času. Za nas mlade ljudi, ki živimo sredi socialnih bojev in ki nam bije srce za pravico in svobodo, nima taka lirika nobenega pomena več. Za nas ni pesem romantični beg iz surove resničnosti, mi je ne smatramo za sredstvo, ki naj izraža osebno čustvo in nastroj. Lirika nam je najuspešnejša oblika protesta proti tlačenju in krivici, ona nam je spev množic, ritem dela, obtožba in krik iz revnih globin, stroga kritika slabosti družabnega reda.

Mnogo »modelnih« pesnikov je še, ki ne razumejo kolektivne naloge lirike. Oglejmo si samo oba zvezka »Antologije najmlajše lirike«, ki sta ju izdala Willi Fehse in Klaus Mann (založba Enoch, Hamburg) in ki naj reprezentirata delo mlade generacije! Za tako liriko se seveda narod ne more zanimati, zato jo zavrača. Nasprotno pa so dosegli največje uspehe med ljudstvom pesniški proizvodi Becherja, Tucholskega, Mehringa, Mühsama, Zecha, Weinerta, Weisskopfa ali pa tragično preminulega Kanehla. Za njihova dela se zanima vsak boljši nemški delavec, zato ni vse govorčenje o propadu lirike nič drugega kot govorčenje kavarniških literatov. Dejstvo, da vstajajo v zadnjem času tudi iz vrst proletariata izborni lirični pesniki (n. pr. Ginkel ali Tkaczyk), pa je jasen dokaz, da mora danes lirika koreniniti v ljudstvu. Žal, pa je v Nemčiji še mnogo pesnikov iz delavskih vrst, ki uporabljajo še stari, meščanski način pesniškega izražanja, kar nam pa kaže, da taki pesniki nimajo zadostne razredne zavednosti. O tej vrsti delavskega pesništva bo govor drugič, danes pa si oglejmo nekatere nove zbirke liričnih pesmi, ki so v resnici moderne in ki so namenjene najširšim plastem delovnega ljudstva!

Nemškemu delavstvu se je zlasti priljubil pesnik in bojevnik Johannes R. Becher, ki je izdal v zbirki »Človek našega časa« (»Ein Mensch unserer Zeit« — založba Greifen, Rudolstadt 1929.) lepo izbiro pesmi iz svojih prejšnjih del. V zbirko je prevzel le nekatere pesmi iz svoje ekspresionistične dobe. Dasi so bile te pesmi zelo dobre, tako v vsebinskem, kot tudi v jezikovnem oziru — saj je Becher ravno z njimi obogatil nemški jezik —, je vendar večinoma izmed njih zavrgel. Storil je to samo radi tega, ker hoče pisati za ljudstvo, njegove ekspresionistične pesmi pa bi bile delavstvu radi kompliciranih občutij le težko umljive. Pač pa je sprejel v zbirko skoro vse novejšje pesmi; v njih skuša z enostavnimi besedami prosvetliti nemški proletarijat in ga navdušiti za boj; iz teh pesmi odmeva že korak vzbujenih množic, iz njih slišimo udarce kladiv, tuljenje tovarniških siren in takt motorjev. Ko odložimo to knjigo, tedaj vemo, da jo je spisal nekdo, ki je ves naš, ki nam hoče biti tovariš in voditelj obenem. In Becher nam je oboje, kajti v njem so združeni pogum, odkrito naziranje, sočustvo-vanje in življenska sila z genialnimi pesniškimi zmožnostmi.

Tudi Walter Mehring, ki je izdal pred kratkim izbiro iz svojih del (»Die Gedichte, Lieder und Chansons des Walter Mehring« — založba S. Fischer, Berlin 1929.), je med današnjimi liriki velik socialni bojevnik. Njegove pesmi pa se precej razlikujejo od Becherjevih: manjka jim pred vsem tragična resnost Becherja. Ako je Becher ljudski govornik širokega stila, je Mehring mož strupenih, a duhovitih medklicev in glos. V svojih pesmih uporablja zelo rad poulične izraze, kot jih je slišal v Berlinu, Parizu, Marseillu in Amsterdamu. Piše pesmi v najznačilnejšem in najboljšem kaba-retnem slogu. Je tip modernega velikomestnega človeka, ki noče za nobeno ceno pokazati svoje duše in ki skriva svoje srce za režečo masko intelekta. Zraven pa je fanatik, fanatik pravice in resnice; treba je videti Mehringa, kako sam čita svoje pesmi, da spoznamo v njegovih žarečih očeh globoko strast, ki je skrita v njegovih šalah. Meh-ringove ostre lirične obtožbe in uničujoče kritike so dokument današnjega časa. Njegov krik pa je mojstrsko oblikovan in njegove besede se nizajo v trd oklep, ki pa skriva v sebi občutljivo dušo. Kar je George Gross v slikarstvu in grafiki, to je Mehring v pesništvu.

Tudi mladi Erich Kästner je satirik, čeprav brez socialnega fanatizma Meh-ringovega. Izdal je doslej dve pesniški zbirki (»Herz auf Taille« in »Lärm im Spiegel« — založba Curt Weller & Co., Leipzig), ki sta vzbudili upravičeno zanimanje. Obe

Kästnerjevi zbirki sta utemeljili novo lirično vrsto: predstavljata namreč velikomestno liriko povojne mladine. Kästner je reprezentant cele generacije mladih mož, ki so bili poslani s šolskih klopi v vojno in ki so se po vojni vrnili z razrvano dušo v oni kaos veseljačenja in bede, ki se imenuje moderno velikomestno življenje. To je ona mladina, ki se ji strupeni cvetovi asfalta deloma gnusijo, deloma jo pa privlačijo, mladina, ki vidi sicer pot ozdravljenja, ki pa še nima v sebi moči, da bi stopila nanjo. V Kästnerjevih verzih je še mnogo kritike zgolj iz snobistične geste, ne pa radi službe ideji. Če pa bi pesnik odpravil svoje polovičarstvo, bi postal lahko eden naših najboljših.

Pravo nasprotje Kästnerja je Emil Ginkel. Vzrasel je iz proletariata in ostal je zvest svojemu razredu v vseh svojih izpovedih. Njegova mala zbirka »Pause am Lufthammer« — izdal Internationaler Arbeiterverlag, Berlin 1929) je zelo važna. Prvič je vstal tu delavski pesnik, ki je popolnoma zavrgel vso meščansko književno tradicijo! Oblika in vsebina njegovih pesmi sta tipično in izključno proletarski. Motiv njegovih pesmi je delavnik proletarca, oblika pa s ritmom strojev. Poleg čudovito posrečenih pesmi je seveda tudi nekaj slabših; saj je pa ta knjiga tudi njegov pesniški prvenec. Kdor jo prečita, mora čutiti, da jo je spisal pesnik, ki zna in ki ve, kaj hoče. Iz nje nam govori človek, ki je prehodil vse globine življenja in ki je imel v srcu vedno hrepenenje po svobodi in lepoti. — Nemško proletarsko časopisje je pozdravilo Ginkelovo delo naravnost triumfalno in postavljalo so ga celo nad pesnike, ki smo jih zgoraj omenili. Ne dvomimo o silni Ginkelovi nadarjenosti, toda menimo, da bi taka pretirana hvala pesniku v njegovem razvoju lahko samo škodovala, ako ne bi spoznal njenega agitacijskega namena. Res je tudi v političnem oziru zelo važna, da je tudi član delavskega razreda ustvaril res dobro moderno pesništvo. Ne sme se pa pozabiti, da je tudi politični pesnik samo zato pesnik, ker je nekaj več kot samo agitator in funkcionar stranke. Naloga prave in produktivne kritike pa bi morala biti, pospeševati v pesnikih prav ta »več«.

Op. ur. — Heinz Luedecke, mladi nemški esejist je napisal ta esej za naš list »Svoboda«, o kateri nam piše, da nam čestita, da izdajamo tako pogumen list. Luedecke nam je obljubil stalno sodelništvo.

Knjige in knjižnice.

Remarque »Na zapadu ništa novo«. V založbi »Nolit« v Beogradu je izšel sedaj ta nemški vojni roman v srbo-hrvaškem prevodu in sicer v latinici. Srbi Barbussovega »Ognja« in Rennovega »Krieg« še nimajo. Zakaj je »Nolit« izdal Remarque? Prevod je dober. Cena nižja nego nemški original. Stane 38 Din.

Pregelj. Izbranih spisov 3. zvezek obsega priljubljeno ljudsko zgodbo o slovitim Petru Pavlu Glavarju in več kratkih povesti. Preglejeve spise izdaja Jugoslovanska knjigarna v Ljubljani.

Upton Sinclair, »Boston«, roman, 798 strani, Malik-Verlag, Berlin. V tem obširnem romanu pripoveduje U. Sinclair povest italijanskih anarhistov Sacca in Vanzettija, ki sta bila obsojena na smrt na električnem stolu za roparski umor, ki ga nista izvršila. Sinclair najprej mojstrsko oriše družabno ameriško življenje med vojno in takoj po vojni, narast patrijotiz-

ma pri malomeščanih, okrepitev kapitalizma. Vzporedno s tem popisuje življenje obeh anarhistov in delavcev. Na podlagi procesnih aktov in drugih dejstev popisuje romanopisec z največjo natančnostjo, kako pristransko so vodili proces proti obema anarhistoma, kako so priče lagale, kako so sodniki v naprej sklenili, da ju bodo obsodili. Knjiga stane broširana okrog 70 Din, vezana okrog 100 Din. Knjižnice naj bi si jo na vsak način naročile.

Jack London, »Die Herrin des grossen Hauses«, Verlag Universitas, Berlin, cena broširani okrog 40, vezani 65 Din. To je zadnja izšla knjiga v izdaji Londonovih zbranih spisov v nemškem prevodu. To je lep ljubavni roman, ki se odigrava na veliki fermi v Kaliforniji.

Karl Bröger, »Bunker 17«, 188 strani, Verlag Eugen Diederichs, Jena, broširana okrog 40 Din. Delavski pesnik Bröger pripoveduje tu zgodbo iz svetovne vojne.

čepprav povest v vsem ne ustreza priporočamo to vojno knjigo delavskega pesnika.

Martin Andersen Nexö, »Im Gottesland«, Albert Langen-Verlag, München. Ob šestdesetletnici tega velikega pisatelja, ki smo ga orisali v zadnji številki našega lista, je izšel njegov roman »Im Gottesland«, katerega dejanje se odigrava med svetovno vojno v severni Danski. To je vojni družabni roman nevtralne države. Sijajno popisuje nasprotstva socializmov in nazadnjaških kmetov, ki se nagibajo k meščanstvu.

Panaït Istrati, »Die Haiduken«, roman, Verlag Rütten und Löning, Frankfurt am Main, cena broš. okrog 80 Din.

Pred sto leti, ko so v Rumuniji in Bolgariji bogati bojarji še svobodno zatirali uboge kmeta, so se potikale po gozdovih čete hajdukov, ki so napadali graščine in samostane ter ščitili zatiran narod. To niso bili roparji, temveč borci za osvoboditev izpod bojarskega in turškega jarma. V Istratovem romanu pripovedujejo člani take hajduške čete, zakaj in kako so prišli med hajduke in kaj so doživljali kot hajduki. Krvavo in napeto riše Istrati romantično revolucijo v svoji domovini.

Knut Hamsun, sedemdesetletnik. Ko je veliki nordijski pisatelj M. A. Nexö praznoval svojo šestdesetletnico, smo se ga izmed vseh slovenskih listov spomnili samo mi. Meščani vedo, da je to velik pisatelj, ali bolje ga je zamolčati, ker zastopa proletarsko stvar. Obletnice drugega velikega nordijskega pisatelja Knuta Hamsuna se bolj spominjajo. Nemško časopisje mu je posvetilo veliko pažnjo. Tudi mi se ga spominjamo, ker cenimo in priznavamo njegovo globoko poznavanje človeka, njegov jasen in mojstrski slog, s katerim spada med prve pripovednike sedanjega doba. Tudi še v daljnjo bodočnost bo živel. Povedati pa moramo istočasno, da so njegove ideje zelo zaostale za našo dobo. Njegov »Glad«, preveden tudi v slovenščino, spada med njegova prva dela. Toda od tedanjega opisovanja gladnih in brezdomovinskih ljudi Hamsun ni prešel k delu za boljši družabni red, temveč k obrambi propadajočih družabnih avtoritet.

Remarque — za in proti! — Remarqueova knjiga »Na zapadu nič novega« je dosegla neverjetno visoko naklado v Nemčiji (700.000) in po drugih državah. Rennov roman »Vojna«, ki je po mojem mnenju mnogo boljši, je dosegel dlesj naklado le 100.000. Slovensko časopisje

omenja in proslavlja le Remarqua, za Renna ne ve. Menim, da je velikemu uspehu Remarqueove knjige mnogo pripomogla reklama. V nekem nemškem listu sem videl sliko: Dva moška pred izložbenim oknom si ogledujeta obleke. »Kak model naj vzamem?« vpraša prvi. »Remarque« Im Westen nichts neues«, mu odgovori tovariš.

Nemška revija »Die neue Bücherchau« prinaša poročilo o debati o Remarqueovi knjigi:

»Skupina revolucionarnih pacifistov (pristašev miru in nasprotnikov vojne) pod vodstvom Kurta Hillerja je v Berlinu sklicala javno zborovanje z dnevnim redom: »Remarquizem ali aktivizem«. Govorila sta Walter Karsch v imenu revolucionarnih pacifistov in Franc Schauwecke v imenu oborožene nemške nacionalistične organizacije »Stahlhelm«. Dvorana nabito polna občinstva.

Oba referenta sta se strinjala v tem, da Remarqueova in podobne vojne knjige skrivajo v sebi brezčuvstvenost in plašljivo nedoslednost. Nacionalistični referent je menil, da bi se moral Remarque izreči za vojno ali proti njej, slično je bil pacifistični referent mnenja, da naj pisatelj ne ribari v kalnem in se omejuje samo z romantičnim opisovanjem vojne. Vnela se je živahna debata. Sredi najbolj vroče debate je prišel pisec drugega nemškega vojnega romana »Krieg«, že prej omenjeni Renn. Stopil je na govorniški oder in izjavil: »Danes uvidevam, da sva Remarque in jaz napravila veliko napako; te knjige bi morala drugače spisati. Svojo knjigo sem spisal pred več leti. Tedaj sem bil še v malomeščanskem svetu — danes pa vem, da nas vodi samo ena pot v mir — dosledna pot socializma.« Tako odkritosrčno je govoril Renn. Remarque je pa skoro istočasno novinarjem podal omledno izjavo o umetnosti, da je njegov roman brez vsake tendence (namen) itd. V zadnjem času je skritiziral Remarqua Henri Barbusse. Vsakemu nasvetujem, naj si prebere Barbossov »Ogenj«, Rennov »Krieg« in Remarquov »Im Westen nichts neues« in gotovo si bo ustvaril sodbo, ki bo nasprotovala mnenju časopisne reklame. Večina namreč nima vedno prav.

C. š.
»Osjkin, Zapiski soldata, založba »Fe-deracija«, Moskva. — Ljubiteljem vojnih romanov priporočamo ta nedavno izišli ruski vojni roman. Ljubljanska knjižnica Delavske zbornice ga ima.

Kongres zveze delavskih pevskih, umetniških in glasbenih društev Jugoslavije.

se je vršil 14. julija v Mariboru. Na predvečer kongresa se je vršila akademija, na kateri so nastopila vsa mariborska pevska društva, železničarska godba in tamburaški zbor »Elektra«. Obisk velik, razpoloženje dobro, toda pravega pevskega napredka pri pevskih društvih ni bilo čutiti.

I. kongres zveze pevskih društev je otvoril drugi dan dopoldan predsednik zveze s. Selinšek, ki je podal tudi predsedniško in tajniško poročilo. Vsebina njegovega odkritosrčnega poročila je sledeča: Zveza je bila ustanovljena 18. aprila 1926 v dvorani Saveza grafičnih delavcev v Zagrebu. Za Zvezo je bilo velikansko navdušenje; 49 društev je priglasilo svoj pristop k njej, delegati mnogoštevilnih delavskih organizacij so pozdravili njen ustanovni kongres. Toda to začetno navdušenje se je poleglo, ko se je Zveza res začela organizirati. Vsa ta tri leta smo uravnavali razna delavska pevska društva, od katerih jih pripada danes Zvezi resnično samo 12 z 246 člani. Ta društva so: »Sloga« in »Enakost« iz Zagreba, »Abrašević« in »Jedinstvo« iz Beograda, »Sloboda« iz Varaždina, železničarska godba, pevska društva »Krilato kolo«, »Frohsinn«, pevski odsek pekov in tamburaški zbor »Elektra« iz Maribora, dalje pevski zbor »Enakost« iz Studenc pri Mariboru in »Naprej« iz Ptuja. Vsa ta društva so tudi zastopana po svojih delegatih na tem kongresu. Razen teh prisostvuje kongresu tudi delegacija ljubljanskega »Cankarja«, ki ni plačal članarine Zvezi. Zveza je v tem času izdala partiture dveh zborov. Zaželenih rezultatov ni. V Sloveniji deluje močnejša splošna kulturna zveza »Svoboda«, v Bosni in Hercegovini slična zveza kakor »Svoboda« in vzpričo vsega tega naj delegati razmislijo, kako postopati v bodoče, da bomo imeli bolj zadovoljive uspehe.

S. Močnik je podal blagajniško poročilo, glasom katerega je imela Zveza v preteklih treh letih 25.119,80 Din vsega denarnega prometa. Tudi on se izjavlja, da po dosedanjih potih Zveza ne bo prišla do pravih uspehov.

Pevska Zveza.

K debati o poročilu se je priglasil s. Štark iz Zagreba. On ugotavlja, da uspehov ni in da Zveza s svojim številom članstva ne more biti zadovoljna. V Sloveniji da ji nasprotuje »Svoboda«, ki hoče, da vsa delavska pevska društva spadajo pod njeno okrilje. To stališče »Svobode« da ni pravilno, ker »Svoboda« se razteza samo na Slovenijo, Pevska zveza pa na vso Jugoslavijo. Ker se nihče več ne oglasi le besedi, da Selinšek na glasovanje predlog nadzorstva, da se podeli izvrševalnemu odboru absolutorij. Predlog se soglasno sprejme.

K nadaljnji točki dnevnega reda »Izprememba pravil« poroča zopet s. Selinšek: Zveza doslej ni dosegla uspehov, zato se mora reorganizirati. So tri pta: 1. da Zveza pridobi tudi druga delavska kulturna in športna društva; 2. da se Zveza organizira po pokrajinah različnim razmeram primerno in 3. da se združi s »Svobodo« in Zvezo delavskih kulturnih društev v Bosni in Hercegovini. On je najbolj za zadnjo pot.

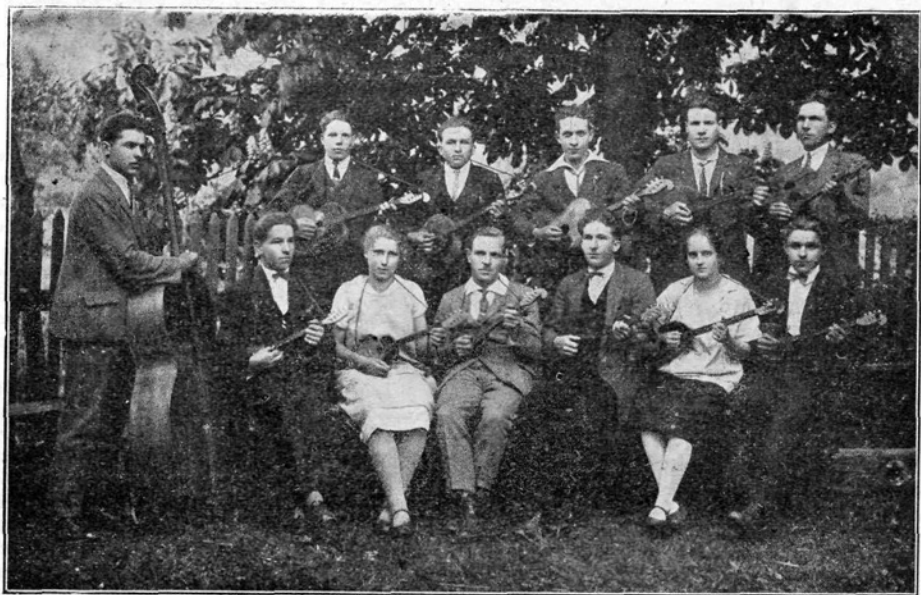
K tej točki se je priglasilo več govornikov.

S. Belić iz Beograda je izvajal sledeče misli: Za ustanovitev Pevske zveze nismo dali inicijative mi, temveč Slovenija. Mi smo upali, da bomo s pomočjo slovenskih sodrugov zgradili močno zvezo. »Svoboda« pa je naši zvezi nasprotovala od vsega začetka, mesto da bi jo podprla. Tudi ta današnji zvezni kongres zadnja številka »Svobode« nekako ignorira. Mi smo ustanovili Zvezo za vso državo, ker se je »Svoboda« omejila samo na Slovenijo. Krivda »Svobode« je, da ni prej dala inicijative za tako Zvezo. Zato smo mi morali biti izven »Svobode«. Jaz ne gledam na našo Zvezo tako črno, kakor gledajo drugi. Mi svoje Zveze ne smemo likvidirati na noben način, temveč moramo nadaljevati svoje delo. Slično govori tudi s. Štark iz Zagreba.

S. Štukelj kot zastopnik povabljen »Svobode« izjavlja v glavnem sledeče: Izrečeni očitki na naslov »Svobode« niso upravičeni. »Svoboda« kot splošna delavska kulturna zveza z različnimi podzvezami je bila ustanovljena takoj po svetovni vojni za vso državo. Do danes se je omejila samo na Slovenijo, ker je sodrugi z juha niso marali razširiti v svojih krajih.

Kdor v Jugoslaviji danes ne ve za »Svobodo«, noče vedeti za njo. Če nas poznajo v Južni in Severni Ameriki, bi nas lahko poznali tudi v Beogradu in Zagrebu. Sicer smo se pa začeli širiti na jug in sicer v Banat. Mi smo upravičeno proti tej pevski zvezi v dosednji obliki, ker nasprotuje zdravim načelom o organizaciji proletarskega kulturnega dela. Po našem mnenju mora petje, dramatika, telovadba služiti splošnim težnjam delavskega gibanja; posamezne kulturne panoge morajo biti podrejene splošnemu proletarskemu kulturnemu delu. Kjer to še ni doseženo, se mora doseči. Tako kot vodi vse različne strokovne zveze splošna strokov-

pobirala samo prispevke, mi vemo, da ne moremo hoditi na neko društveno zborovanje v Skoplje, mi želimo le to, da bi sporazumno, po gotovem sistemu delali po posameznih pokrajinah. S Sarajevom imamo n. pr. najboljše prijateljske stike, ker delajo bosanski sodruzi po istih smernicah kakor mi. In podobno začnite z delom tudi na Hrvaškem in v Srbiji! Kot splošna kulturna zveza, ki je včlanjena tudi v svoji internacionalni, ne zanemarjamo posameznih panog. Nasprotno! Dočim je n. pr. vaša Pevska zveza izdala v treh letih note samo za dve pesmi, jih je izdala »Svoboda« v zadnjem letu dvanaajst. Vi imate v Sloveniji 6 društev,

Tamburaški zbor »Svobode« v Prevaljah.

na centrala, tako mora voditi tudi razne kulturne panoge splošna centrala za delavsko izobrazbo. Vi ste z ustanovitvijo svojih samostojnih zvez storili en korak k razcepljenju delavskega kulturnega gibanja in ne k zedinjenju. Mi smo večkrat apelirali na vse Delavske zbornice v Jugoslaviji, da se skliče skupna konferenca vseh kulturnih delavcev, ki naj bi se pogovorili o enotnem, sporazumnem delu v vseh pokrajinah te države. Razposlali smo tudi svoja pravila. Če se našemu pozivu sodruzi z juga niso odzvali, nismo mi krivi. Nam je žal, da doslej radi preziranja naše tozadevne akcije ne obstoji nikako enotno organizirano kulturno gibanje v Jugoslaviji. Mi ne maramo vsiliti sodrugom z juga neko birokratično centralo, ki bi

mi pa imamo 9 pevskih zborov. Vsa pevska društva lahko pristopijo v »Svobodo«, ne da bi se morala odpovedati svojemu imenu. Zato predlagam, da skličete skupaj s pevskimi zbori »Svobode« skupno konferenco, na kateri naj se ustanovi iz vseh obstoječih del pevskega društva tamošnji Zvezi, na Hrvaškem in v Srbiji pa napravite isto po vzgledu Slovenije in Bosne. To bo koristilo tako pevskega zboru kakor splošnemu delavskemu kulturnemu gibanju.

S. Selinšek ugotavlja, da samostojna Pevska zveza ni dosegla zaželenih uspehov in zato predlaga, da naj kongres

sklene, da se priključi vsa zveza »Svobodi«.

S. Belić pravi, da je odločno proti temu, da bi se enostavno priključili »Svobodi«. »Svoboda« ne bo vsiljevala svojih pravil nam. Ako se hoče razširiti, hočemo mi sodelovati pri izpremembi pravil, hočemo imeti zagotovljene pravice v Zvezi. Brez dvoma je »Svoboda« najboljša del. kulturna organizacija v naši državi, toda v Srbiji ima in bo ohranil svoje lepe tradicije »Abrašević«. Zato je treba najprej rešiti to vprašanje, kako bo organizirano kulturno gibanje v vseh pokrajinah države, potem šele lahko sklepamo o usodi Pevske zveze.

S. Štukelj izjavlja, da se samo po sebi razume, da mora »Svoboda« prilagoditi svoj organizacijski sistem razmeram, v katerih delajo sodruzi v drugih pokrajinah. Doslej nismo imeli povoda za to, ker preko Sotle ni bilo nobenega člana. Če se pa bodo odprle te možnosti, bomo seveda priznali sodrugom iste pravice kakor dolžnosti. Ker vidim, da je s. Beliću resno na tem, da se sporazumno organizira kulturno gibanje v vsej državi in ker on spravlja s tem v zvezo nadaljnjo usodo Pevske zveze, seveda radevolje umaknem svoj prvotni predlog in se izjavljam za to, da se porazgovorimo o tem vprašanju s sodrug iz Bosne, Hrvatske in Srbije.

Kongres je nato sklenil, da tročlanska komisija ss. Belića, Štarka in Štuklja predloži kongresu tozadevno resolucijo. Istočasno je bila izvoljena tudi komisija za volitev novega izvrševalnega odbora.

Po imenovanju komisiji sestavljeno resolucijo je kongres soglasno sprejel. Glasi se:

I. kongres Zveze delavskih pevskih društev 14. julija 1929 v Mariboru ugotavlja, da dosedanje delovanje obstoječih del. kulturnih društev ni doseglo zaželenih uspehov z ozirom na dejstvo, da ni bilo med njimi potrebnih organizacijskih vezi.

Zato kongres poziva vse delavske kulturne zveze in društva v Jugoslaviji, da čim prej rešijo vprašanje skupnega sporazumnega dela za izobrazbo delavstva in da v dosego tega namena ustanove za vso državo skupno splošno centralo za delavsko kulturo in šport.

Kongres pooblašča izvrševalni odbor Zveze delavskih pevskih društev in centralo »Svobode« v Ljubljani, da se posvetujeta z vsemi delavskimi kulturnimi društvi in Zvezami o dosegi tega namena in o čim prejšnjem sklicanju skupnega kongresa, ki bi rešil to vprašanje. Priča kuje se najpopolnejše tozadevne podpore od strokovnih forumov in Delavskih zbornic.

Dokler se to ne reši, bi Pevska zveza v dosedanji obliki nadalje obstojala.

Nov izvrševalni odbor Zveze ima izvršiti predvsem naloge v smislu te resolucije in po dovršeni nalogi bo kongres odločil združitev Pevske zveze s splošno del. kulturno zvezo.

V novi izvrševalni odbor zveze so bili večinoma izvoljeni stari sodruzi in sicer: Selinšek, Kokolj, Oman, Čaks in Močnik iz Maribora, Belić iz Beograda, Fišer in Štark iz Zagreba, Kovačič iz Varaždina, Zupančič iz Ptuja in Djurašinović iz Beograda. V nadzorstvo: Novšak, Korošec, Mikec, Gradišnik in Premušak.

K zadnji točki »Razno« je kongres sklenil, da se vsa pevska društva naroče na list »Svoboda« in priporoča tudi vsem posameznim članom društev, da postanejo naročniki lista. Zveza sama bo dopisovala v list. Z nado, da se je kongres približal ujedinjenju delavskih kulturnih društev, je s. Selinšek ob 4. uri popoldne zaključil kongres.

H kongresu pripominjamo mi, da so se delavski tedniki zadovoljili z običajnimi slavonspevi, ne da bi skušali podati kakke misli k problemom, ki jih je moral rešiti kongres.

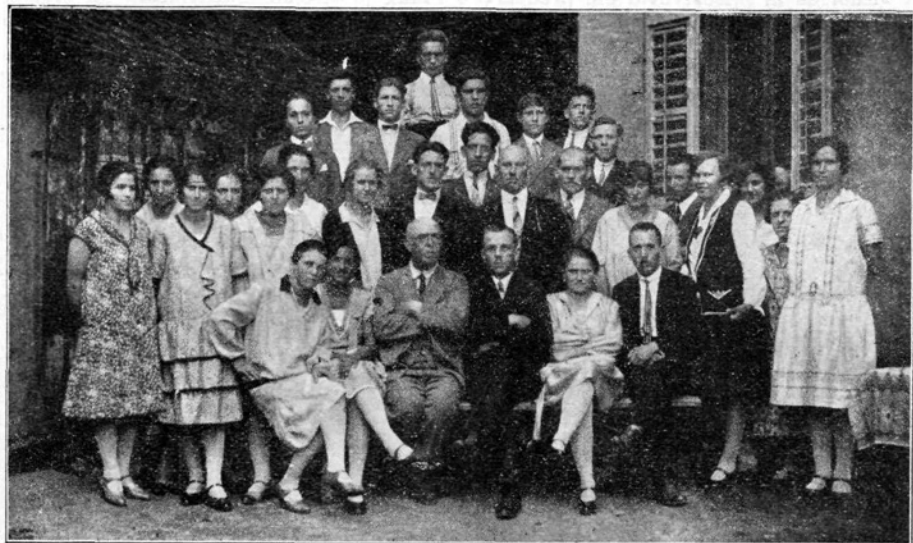
Drugič: »Svoboda« je pristala na tako začasno rešitev, da še enkrat dokaže, da ii je res za enotno del. izobraževalno zvezo. Zavedamo se, da razvoja ne moremo posiliti.

Tretjič: Takoj, ko je centralni odbor »Svobode« na svoji seji sprejel na znanje poročilo o poteku kongresa in njegovih sklepah, smo odposlali dopise na Zvezo pevskih društev s prošnjo, da jih ta podpisuje in pošlje raznim organizacijam na jugu. Toda do danes, 30. avgusta, še nismo prejeli nobenega odgovora niti iz Maribora, niti iz Zagreba, niti iz Beograda, iz nobene prestolice. Prav tako nismo prejeli zaprosenih naslovov pevskih društev, za katere je kongres sklenil, da se naroče na naš list. Če niti naslova ne dobimo, seveda tudi lista ne moremo poslati. Vse to navajamo ne zato, da bi kaj komu očitali, temveč zato, da nam kdo na prihodnji konferenci ne bi zopet očital, da nam ni za zedinjenje, da mi nismo nikogar poznali itd. Sami posebej smo pisali »Savezu radniških kulturnih i sportskih društava za Bosnu i Hercegovinu«. Ti sodruzi so nam odgovorili. V odgovoru pravijo med drugim sledeče: »Ideja skupnega dela se ne bo mogla uresničiti vse dotle, dokler ne bodo ostale pokrajine svojega del. kulturno-sportnega gibanja v mejah svojih pokrajin organizacijsko spojile tako kot pri nas in v Sloveniji. Ko bomo imeli v vsaki pokrajini skupno telo, ki bo predstavljalo kulturno-sportni pokret v dotični pokra-

jini, upamo, da se bomo potem na skupni konferenci sporazumeli in da bomo lahko dejansko napredovali v svojem delu. Idejo o skupni centrali v načelu sprejemamo s tem, da statutarne avtonomije pokrajinskih zvez ostanejo.» Mi se popolnoma strinjamo s tem stališčem bosanskih sodrugov.

Četrtrič: Delavci sam iz raznih krajev Hrvatske in Banata nam pišejo za ustanovitev podružnic »Svobode« (glej dopise v današnji številki!). To kaže pravo vršitev vprašanja zedinjenja del, kulturnega

vec, Beljak), leta 1931 pa se udeleži mednarodne delavske olimpijade na Dunaju. V to svrhu se je ustanovil poseben potni sklad. Ker bodo uživali ugodnosti iz potnega sklada samo pevci in pevke z daljšim članstvom, vabimo vse sodruge in sodružice, ki imajo veselje za petje, da že sedaj pristopijo v naš zbor, da bodo tako lahko tudi oni sodelovali pri izletih. Prijave se sprejemajo vsak četrtek ob 8. uri zvečer v Ljudskem domu, in sicer samo do 15. septembra 1929, ker se s tem dnevom prične za pevce teoretična šola. Teoretič-

Pevski zbor nove podružnice »Svobode« v Bistrici nad Mariborom.

gibanja. Nadaljevali bomo pridno svoje delo in tako pospešili enotno kulturno delo med proletarijatom Jugoslavije. — Na razna pevska društva v Sloveniji, za katera se je izkazalo, da ne pripadajo niti Zvezi pevskih društev v Mariboru, se pa ne bomo več ozirali.

Delajte vsi pridno za okrepitev in razširjenje delavske telovadne in kulturne zveze »Svobode« za Jugoslavijo!

Poziv pevcem in pevkam! Pevski odsek »Svoboda« v Mariboru se pripravlja za daljše pevske izlete in sicer letos po Sloveniji ali na avstrijsko Koroško (Celo-

no šolo smo dosedaj pogrešali. Ker pa je osnovno znanje glasbene teorije predpogoj za napredek zbora, se bo v bodoče tudi temu poduku posvečalo stalno pažnjo. Delavci, delavke! Odzovite se našemu pozivu. Pomažite pri ustvarjanju delavske pevske kulture! Dobrodošel je vsak glas; sopran in alt, kakor tenor in bas.

Odločba odbora pevskega oseka »Svobode« Maribor. Na temelju § a 13 odsekovskega pravilnika je bil izključen iz zbora Mlinarič Gustav, ker se ni ravnal po predpisu § a 11 cit. pravilnika. Ta primer naj bo članom v svarilo; disciplino je treba vedno varovati, bodisi v ali izven društva.

Ali so Tvoji znanci in prijatelji že vsi člani »Svobode«?

Dramatična podzveza.

Delavsko gledališče v Parizu.

V berlinskem »Vorwärtsu« je izšlo izčrpno poročilo Gerberja o pariškem delavskem gledališču. Gerber pravi:

»Kdor še ni prisostvoval eni predstavi pariškega delavskega gledališča v Bele

Zvoči. Hvala bogu! Smrtna tišina. Igrajo komand Marcela Thoreauxa »Ljudstvo, ti spiš!« — Ne, to ni bilo gledališče. To je bilo več, mnogo več. Pesnik Marcel Thoreaux je strojni ključavničar. On organizira turnee, on sam vadi z delavci svoje

Udeleženci tečaja režiserjev dram. odsekov »Svobode« 4.—11. avg. 1929 v Ljubljani.

Ville, v Saint-Denisu, v Malakovu ali kjerkoli drugje v rdečem pasu francoskega glavnega mesta, ta sploh še ni videl gledališča. Ne najdem primernih besed, da bi opisal ozračje, navdušenje, vzhicenje v teh malih smrdečih, večinoma improviziranih gledaliških dvoranah. Igralci so večinoma delavci, komad sam in godba je postranska stvar. Gledalci igrajo ... Iz rdeče podplutih oči šviga plamen navdušenja, napetosti. In ta plamen je svetlejši nego napol slepe svetilke na stropu, ki je na vse strani razpokan. Plamen šviga ognjevitije od sekunde do sekunde. Trepečem. Če se v prihodnjem trenutku ne prične predstava, bo dvorana v plamenih.

igre. »Življenju gledati v oči!« se imenuje drugi komad. »Vstajenje Pariza« tretji ... Gotovo, dela Thoreauxa niso nobena umetniška dela in ne bi prenesla rampe »Comédie Française« (veliko pariško meščansko gledališče). Toda pretresljivo navivnost in odkritosrčnost imajo v sebi.

Ta proletarski teater je gotovo velikega pomena za delavstvo, iz katerega izhaja. In gledališka umetnost sama bo našla v njem kati za nadaljnji razvoj. Podobno, kakor je začetkom devetdesetih let iz Théâtre Antoine v Parizu izšel nov slog živega igravstva, ki je oplodilo ves evropski oder, bi moglo sedaj to delavsko gledališče dati vzpodbudo, ko oficijelno

umetniško gledališče ne ve in ne zna naprej.

... To poročilo bo menda zaščegetalo marsikaterega člana ljubljanskega »Delavskega odra«, ki nas je vse tako navdušil z Golouhovo »Krizo«. No, sedaj je bila huda vročina. Za jeseni se bo menda ta naš oder zopet zdramil. Ljubljansko in vse delavstvo mu bo zato zelo hvaležno. — V Mariboru, drugem glavnem mestu Slovenije, se bude tudi naši dramatik. Pa pravijo, da jim pomankanje odra

dela težavo. Naj jih poročilo o pariškem delavskem gledališču pouči, da jim bo delavstvo pomanjkljivi oder in kulise odpustilo samo, ako bodo pokazali pravo navdušenje za stvar.

Pred kratkim se je vršil dramatični tečaj za vse režiserje dramskih odsekov »Svobode« v Sloveniji. Upamo, da je pripomogel k temu, da bomo v novi sezoni doživeli lepe uspehe v naši delavski dramatik.

Telovadba in sport.

»Prijatelj Prirode«

se bo skoro razširil po Sloveniji. Treba je še dognati neke stvari s sarajevsko centralo, potem bomo pa takoj začel ustanavljati podružnice te organizacije po vseh krajih Slovenije. Kjer mislite ustanoviti podružnico, pišite kar na centralo »Svobode«, ki je prevzela agitacijsko delo za to prepotrebno društvo v Sloveniji.

V naslednjem podajamo namen tega društva, katerega sedež je do kongresa v Sarajevu, a katerega delokrog obsega ves teritorij kraljevine SHS.

Namen društva je, predvsem med delavci vzbuditi navdušenje za naravo in njene lepote. Ta namen skuša doseči društvo s prirejanjem izletov in daljših potovanj, s predavanji o planinarstvu, z ustanav-

Izlet zagrebških »Prijateljev Prirode« na Lisco-Zasavje.

ljanjem turističnih knjižnic, z nabavljanjem turističnih potrebščin za člane, z delanjem in markiranjem turistovskih potov in z gradnjo planinskih koč itd. Društveni člani imajo več ugodnosti: po dveh letih članstva tri polovične vožnje na leto, cenejše prenočišče itd.

Občni zbor ljubljanskega nogometnega podsaveza.

V soboto, dne 3. avgusta se je vršil letošnji redni občni zbor LNP, najvišjega nogometnega foruma Slovenije, v katerem je včlanjena zaenkrat poleg trboveljskih Amaterjev in mariborske tudi ljubljanske »Svoboda«. Najbolj vesel pojav na tem občnem zboru, ki se je vršil nekaj bolj mirno kot prejšnja leta, je dejstvo, da so nastopili naši delavski klubi enotno. Celo vrsto let do te enotnosti ni došlo, pač zato, ker so imeli in iskali naši klubi povsod svoje lokalne interese, na skupnost pa so pozabili.

Občnega zbora so se udeležili poleg naših prejšnjih podsaveznih funkcionarjev kot delegati mariborske »Svobode« s. Kralj, delegat trboveljskih »Amaterjev« s. Bostič in delegat ljubljanske »Svobode« s. Vičič. Naši trije delavski klubi so postavili svojo kandidatno listo manjših klubov. Ta lista je s precejšnjo večino glasov prodrla in sta bila na njej izvoljena v novi upravni odbor LNP ss. Kralj in Vičič, v revizijski odbor pa s. Kovač.

Pričakujemo, da bodo nastopali naši delavski športniki vedno tako enotno, kakor to rot, kar bo delavskemu športu samo v korist. Naši trije v LNP včlanjeni športni klubi imajo sedaj v imenovani instituciji močno zaslobo, na katero se morejo — kadarkoli treba — z zaupanjem obračati.

Eno, kar nas je na tem občnem zboru neprijetno zadelo, so očitki z vseh strani, da je »Svoboda« Maribor skozi več let izdala po več poverilnic, kar se je priretilo tudi letos. Nam je ta stvar z ozirom na pritisk, ki se izvaja, deloma razumljiva, mislimo pa, da si mora klub vsemu delavski klub ohraniti svojo samostojnost in samozavest. Upamo, da novi odbor mariborske »Svobode«, v katerega imamo popolno zaupanje, kaj sličnega v bodoče ne bo dovolil in da bo korakal z ostalimi našimi delavskimi klubi.

Ljubljana. 28. VI.: Ilirija jun. : Svoboda jun. 3 : 0. — 29. VI.: Železničar Zgb. : Primorje 3 : 1 (1 : 1). — 30. VI.: Železničar Zgb. : Hermes 3 : 1 (1 : 0). — 11. VII.: Ilirija : Svoboda 3 : 2.

V tej trening-tekmii je nastopila Svoboda s svojima novima igralcema Fleischerjem in Brandalikom ter je bila Iliriji enakovreden nasprotnik.

21. VII.: Grafika : Elan 1 : 0 (1 : 0). — 4. VIII.: Ilirija : Železničar Zgb. 5 : 2 (2 : 2). — Primorje jun. : Svoboda jun. 5 : 2. Svoboda je bila enakovreden nasprotnik ter je zgubila po krivdi golmana, ki je vsaki strel na gol spustil.

Maribor. 16. VI.: Maribor rez. : Svobora Maribor 6 : 1 (2 : 0). — 23. VI.: ŽASK Subotica : Železničar Maribor 4 : 3 (1 : 1).

Sevnica. 30. VI.: Amateur Trbovlje : Sava Sevnica 1 : 1.

Hrastnik. 7. VII.: Zora Hrastnik : Dijski Ljubljana 4 : 4 (1 : 4).

Novomesto. Grafika Ljubljana : Elan 2 : 1 (0 : 0).

Maribor. Železničar : Svoboda 14 : 1 (7 : 0).

Beograd. 16. VI.: Grafičar : Srbija 3 : 0 (1 : 0); Ruski : Radnički 3 : 2; Železničar : Vardar 3 : 1 (2 : 1); Borac : Sparta 2 : 1 (2 : 0). — 30. VI.: Grafičar : Dušanovac 1 : 1 (1 : 1); Gvozdar : Hakoah 6 : 1 (3 : 1); Železničar : Srpski Mač 2 : 1 (0 : 0). — 7. VII.: Radnički : Slavija 5 : 2; Gvozdar : Vardar 7 : 0. — 28. VIII.: Palilulac : Slavija 3 : 2 (1 : 1); Gvozdar : Trgovački Podmladek 5 : 0 (4 : 0); Grafičar : Komanj 3 : 0 p. f.

Sarajevo. 10. VI.: Hajduk : Sašk 2 : 3. — 6. VII.: Primorje Ljubljana : Hajduk Sarajevo 3 : 2 (1 : 1).

Sremska Mitrovica. 23. VI.: Radnički Novi Sad : Gradanski S. M. 3 : 4. — 24. VI.: Gradanski S. M. : Radnički N. S. 1 : 3.

Veliki Bečkerek. 23. VI.: Arad Rumunija : Radnički 3 : 3 (3 : 2). — 24. VI.: Zambolja : ŽAK Subotica 6 : 2 (3 : 1); Obilič : Radnički 1 : 1 (1 : 0).

Veliki Bečkerek. 14. VII.: Radnički V. B. : Radnički Stari Bečej 4 : 4 (2 : 0).

Osiijek. 4. VIII.: Grafičar Osiijek : Gim. Udruženje Sombor 4 : 2 (2 : 0). — 21. VII.: Gradanski : Železničar Zagreb 2 : 0.

Novi Sad. 30. VI.: Radnički N. S. : NAK Novi Sad 2 : 1 (1 : 1). — 21. VII.: Radnički N. S. : Sparta Rumunija.

Velika prireditve nemških delavskih telovadcev.

Sredi julija se je vršila v Nürnbergu velika prireditve nemške delavske telovadne zveze. Udeležilo se je je nad 200.000 ljudi.

Telovadni naraščaj Nürnberga in okolice je 14. julija otvoril slavnosti v najlepšem stadionu, kar jih ima Nemčija. Telovadilo je 3000 otrok, gledavcev pa je bilo 12.000.

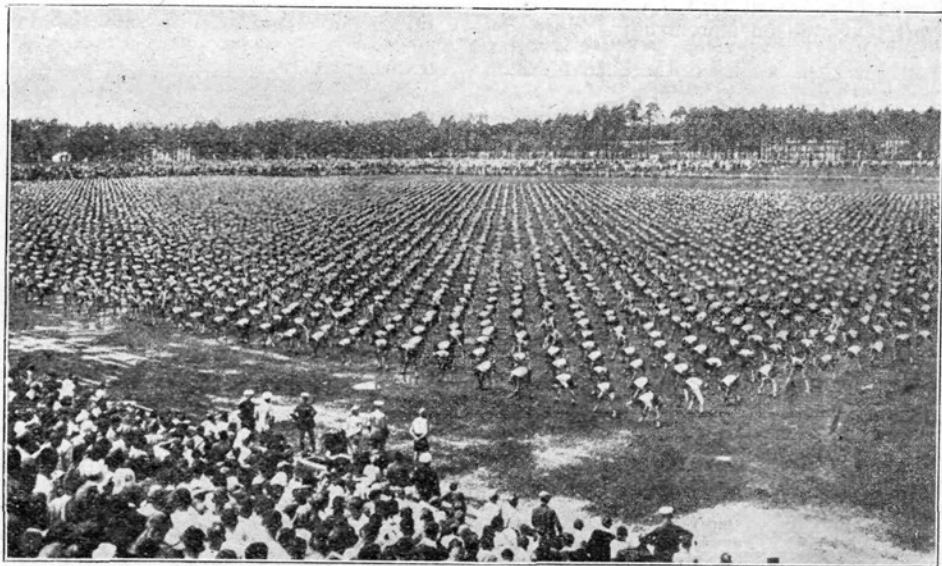
Druči dan proti jutru so pričeli prihajati vlaki z zunanjimi udeleženci. Od 3. ure zjutraj dalje je prihajal vsakih deset minut en poseben vlak. Najprisrčnejše so pozdravili Dunajčane. Slovesna otvoritev vseh sveča-

nosti se je vršila v mestni hiši. Govorili so predsednik nemške del. telovadne zveze Gellert, višji župan Nürnberga dr. Luppe, notranji minister Severing, predsednik nemškega parlamenta Löbe in v imenu delavske športne internacionale Dr. Julius Deutsch z Dunaja.

Potem je mladina na stadionu igrala igro »Osvobodí se!«. Izvajali so je združeni recitacijski zbori (Sprechchori). Prižgali so baklje tako, da se je zdelo, da gori ves stadion. Z bakljami so šli potem v sprevedu po mestu, kjer so na glavnem trgu zmetali baklje na gorečo grmado in pri tem prisegli, da se bodo vsi vztrajno do konca borili za delavske pravice.

Pred II. Mednarodno delavsko olimpijado.

Po sklepu seje Mednarodnega odbora Socijalistične Internacionale za telesno vzgojo, se je vršilo začetkom maja na Dunaju posvetovanje finančnega odseka Internacionale, ki se je bavilo s finančnim vprašanjem II. Mednarodne delavske olimpijade, ki se vrši v l. 1931 na Dunaju. Posvetovanje, katerega so se udeležili zastopniki Zvez v Lipskem in v Avstriji in mu je predsedoval sodr. Silaba, je natančno proučilo večmilijonski začasni proračun za olimpijado, pri čemer je sklenilo znižati višino garancijskega fonda na najnižjo mero, dalje je razpravljalo o možnem številu udeležencev iz inozem-

Proste vaje nemških del. telovadcev v Nürnbergu.

V nedeljo jutraj se je razvil po mestu več kilometrov dolg demonstracijski spreved — okrog 200.000 ljudi je korakalo po mestu na stadion. Na stadionu je sprejel udeležence dež. 16.000 telovadcev je brez ozira na to vzorno izvajalo vaje. Za njimi je pri lepem vremenu nastopilo nad 10 tisoč telovadk.

Zvečer je zaključil slavnosti zopet mogočen recitacijski zbor, ki je nastopil v bajnem svitu reflektorjev. Končno so vsi zapeli »Internacionalo«. — Tako lepo uspeva delavska telesna kultura tam, kjer se dela složno, tam, kjer se ne trkajo bahiško na prsi »mi telovadci«, »mi nogometaši«, temveč mirno in vztrajno delajo in združujejo telesno kulturo z duševno. Vsakdo bo tudi uvidel, da je velikemu uspehu prireditve pripomogel recitacijski zbor, za katerega žal pri nas doslej ni še pravega razumevanja in navdušenja,

stva, o zimskih tekmah v okviru olimpijade v l. 1930, o glavnih dnevih olimpijade, črtalo je razne postavke v proračunu in sklenilo predložiti vse seji Mednarodnega odbora ter kongresu Internacionale, ki se vrši v Pragi v mesecu oktobru t. l. Kot vodilna je bila pri razpravah I. Mednarodna olimpijada, ki je v finančnem oziru končala z deficitom.

Glavni delež na finančnem uspehu olimpijade v l. 1931 bodo imele tri največje telesno-vzgojne organizacije, kar so Zveze v Nemčiji, v Avstriji in v Češkoslovaški. Prvi dve Zvezi bosta lahko začeli s pripravami že letos; Zveza D. T. J., Zveza v Ustju, dalje švicarska, letiška in belgijska zveza pa imajo v l. 1930 še lažne prireditve, zato bodo mogle pričeti s pripravami šele v drugi polovici prihodnjega leta. Z obiskom tujcev se računa: 11.000 iz Nemčije, 5.000 od obeh

Zvez Češkoslovaške, torej skupno všteti druge Zveze in Avstrijo razen Dunaja na 20.000.

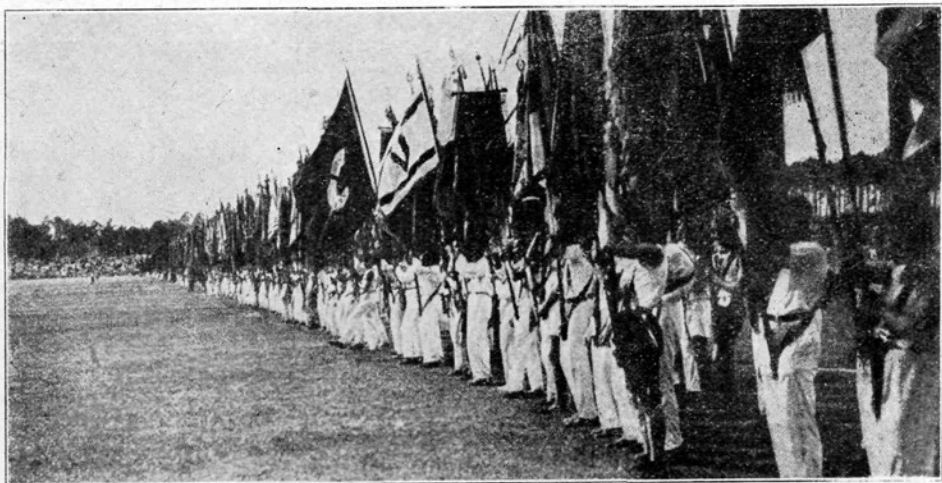
Nogomet in Delavske telovadne enote.

Seja predsedstva Zvezé D. T. J. Č., ki se je vršila 24. aprila t. l. ob navzočnosti II. predsednika Lucernske Internacionalne sodr. Gellerta in predsednika Mednarodnega tehničnega odseka za nogomet sodr. Riedla je, razpravljajoč o vprašanju uvedbe delavskega nogometa v čeških pokrajinah češkoslovaške republike, soglasno sklenila:

Z ozirom na sklep zadnjega kongresa, s katerim se odklanja uvedba nogometa v Zvezi D. T. J. Č., ne moremo pri tem stališču izpremeniti ničesar. Pri-

nastope jednot, okrožno telovadbo s 350 nastopajočimi, vadiateljski tečaj, 4 češka, 4 angleška predavanja, 14 gledaliških predstav, osemteedenski tečaj češčine za naraščaj, debatni večer, nastop pri izletu socijalistične stranke in izlet v Detroit — 150 telovadcev, 100 udeležencev. Okrožje ima v posesti v Auburnu tudi farmo.

Kanada nima niti delavskega športnega niti telovadnega gibanja. V Kanadi sploh ne obstojajo niti delavska telovadna niti športna društva. Tla za to gibanje so tu še neugodnejša kakor v Angliji, dasi tudi tam niso ravno dobra. Kanadskemu delavstvu manjka pojem discipline, brez katere organizacija ni mogoča. Tamkajšnje strokovne organizacije so zato slabotne in

Društveni praporji na del. telovadni prireditvi v Nürnbergu.

pravljene smo pa o tej stvari ponovno razpravljati in jo predložiti prihodnjemu občnemu zboru v odločitev. O vprašanju morebitne prepustitve čeških delavskih nogometnih društev Delavski telovadni in športni zvezi v Ustju bomo razpravljali v zvezini načelstveni seji in v Tehničnem odboru. Dobro smo si svesti situacije, v kateri se v današnjih časih nahaja telesna vzgoja, vendar vsakemu narodu mora biti prepuščeno, da si ustvari tak sestav in take možnosti telesno-vzgojnega dela, ki odgovarjajo njegovim zahtevam.

20-letnico obstoja so slavile letos D. T. J. v Ameriki s sedežem v Clevelandu, O.. To okrožje šteje 4 jednote s skupno 657 člani. V l. 1928 je priredilo 4 javne

razcepljene, delavsko politično gibanje životari in združništvo trpi vsled mnogih nedostatkov. Šport se sicer zelo goji, vendar to ni delavski šport. Delavci so ali člani javnih športnih društev, ki so pristopna vsem družabnim slojem, ali pa tovarniških društev in klubov, ki so zelo razširjeni. Ustanavljajo si jih uslužbenci velikih industrijskih podjetij in imajo le omejeno število članov. Na njih priključitev katerikoli mednarodni organizaciji ni misliti. Kanadski sodrugi se doslej niso pečali s športnim gibanjem in se, kot izgleda, še dolgo ne bodo. Imajo polne roke dela z organizacijo odraslih in starejših delavcev, ki jo bo treba izgraditi preje, preden se začne z organizacijo mladine.

Prvo delavsko telovadno društvo v Avstriji, Allgemeiner Turnverein Wien, je je bilo ustanovljeno leta 1892. Kmalu po

njea ustanovitvi je bilo oživotvorjeno drugo najstarejše telovadno središče nemškega delavstva v Avstriji v Brnu, delavsko telovadno društvo »Lasalle«.

Danska delavska športna zveza je bila ustanovljena na konferenci, ki se je vršila o Binkoštih v Odense. Imenuje se »Arbejderna Idraets Forbund of Danmark« in ima že 10.000 članov.

Delavski šport v Ameriki. The Labor Sports Union of America (Ameriška delavska športna zveza) v New Yorku priredi svoje letne igre v Flushingu (predmestje New Yorka) od 24. do 25. avgusta t. l. Vabljeni so vsi delavski klubi, da se tekmoovanja udeležijo.

Slavnosti holandske delavske športne zveze, ki so se vršile v Haagu o Binkoštih, so bile dobro obiskane. Aktivno se jih je udeležilo nad 3000 telovadcev in telovadk ter tekmecev. Iz Nemčije je bilo navzočih 400 oseb, iz Avstrije 40. Belgija je poslala

nogometno reprezentanco. Tudi udeležba gledalcev se ceni na nekaj tisoč.

V Belgiji izhajata sedaj dva delavska športna lista, v Liégu (Lüttich) francoski »Sport in socializem«, v Gentu flanski »Delavec in šport«.

Za novega predsednika »Naturfreunde« in sicer Mednarodne zveze je bil izvoljen po smrti sodr. dr. Volkerta na kongresu v Nürnbergu član avstrijskega parlamenta sodr. Richter iz Dunaja.

Alzaška delavska telovadna in športna zveza je imela svojo VIII. slavnost 10. in 11. avgusta t. l. v mestu Saint Marie aux Mines (Markkirch).

Mednarodne slavnosti socijalistične mladine so zbrale od 12. do 14. julija t. l. na Dunaju nad 50.000 članov socijalistično organizirane mladodelavske generacije iz 18 narodov. Vršil se je poleg telovadnih in športnih nastopov tudi III. kongres Socijalistične mladinske internacionale.

Po svetu.

Ljudsko izobraževalno delo v Angliji.

Ljudsko izobraževalno delo v Angliji se razvija v glavnem na podlagi treh smernic:

1. Delo na podlagi svetopisemskega krščanstva.

2. Delo Workers Educational Association (WEA) = delavske vzgojne zveze.

3. Delo Labour College-ov (delavskih kolegijev).

1. Glavni zastopniki krščanskega izobraževalnega dela so »Adult Schools«, to so šole za odrasle. To gibanje vodijo pristaši raznih cerkvenih sekt, oficijelna angleška cerkev ne sodeluje.

2. Delo WEA predstavlja veliko, z državno pomočjo organizirano izobraževalno delo, ki se v glavnem naslanja na univerze. WEA pripada več organizacij, izmed katerih je najvažnejša Cooperativ Union United, ki skrbi za združeno izobrazbo. Univerze dajejo učitelje, WEA pa učence. Pouk ne sloni na nobenem gotovem svetovnem nazoru, temveč na podlagi, s katere se lahko razvije vsako mnenje.

3. V nasprotju s tem ne nim izobraževalnim delom vodijo Labour College-je marksistično izobraževalno delo. Vodijo jih najmočnejše strokovne zveze; državno podpora odklanjajo načeloma. Nevtralnost zavračajo. Labour College v Londonu je matica vsega tega izobraže-

valnega dela. Ta londonski Labour College (delavska visoka šola) preskrbuje s hrano in stanovanjem stalno blizu sto delavcev, ki študirajo tu eno ali dve leti na stroške svojih strokovnih organizacij. Kako visoko izobražene učence ima Labour College, bodo pokazale n. pr. pismene naloge, ki so bile stavljene učencem: 1. Pokaži zvezo med razrednim bojem in imperijalizmom. 2. Kaki gospodarski motivi so vodili Francijo pri zasedbi Porurja? 3. Kak pomen ima kolonijalna politika?

Delavska izobrazba v Gornji Avstriji.

V Lincu in Steyru poslujeta strankini šoli z gospodarsko-geografičnim seminarjem. Dva posebna tečaja za izbrane zapupnike sta bila v preteklem letu o agrarnem vprašanju. Nadalje je imela reden pouk ena poletna šola in ena funkcionarska šola za mlade delavce. »Prijetelji Prirode« so priredili večtedenski tečaj za terenski pouk. Razven tega so priredili več jezikovnih in tehničnih tečajev. Posameznih predavanj so priredili v Lincu 105. Večina predavanj je bila posvečena problemom marksizma, delavskega gibanja, svetovnega gospodarstva, zdravništva in ženskega gibanja. V Lincu so priredili nadalje 136 skioptičnih predavanj, 28 predavanj s filmi, 64 slavnosti (majska, republikanska itd.), 14 umetniških večerov, 104 gledališke predstave in 8 studijskih potovanj na Dunaj, v Prago itd.

Izobraževalno delo v avstrijski Štajerski.

V preteklem letu so priredili 785 predavanj s povprečno po 50 obiskovalci. Za 32 strokovnih in strankinih zaupnikov se je vršila 14-dnevna šola. Po večjih krajih imajo razne večerne tečaje. Veliko pažnjo posvečajo prirejanju velikih umetniških slavnosti.

O odpravi plodu

se viši v Nemčiji že vsa povojna leta živahna debata. V kratkem pride ponovno to vprašanje pred parlament.

V debati so se pojavile tri glavne različne struje. Prva struja zastopa stališče, da mora ostati neizpremenjen § 218, po katerem je strogo kaznjiva vsaka odprava plodu. Zagovorniki tega stališča se sklicujejo na dejstva vedno nazadujočega števila porodov, številnih smrtnih slučajev po splavu in končno na biološko dejstvo, da embrio (plod) ni samostojen del materinskega telesa, temveč živi svoje življenje in vpliva na ves organizem. Zdravnik, ki odpravi ta plod, je morilec.

Druša tej nasprotna struja teh dejstev ne taji, toda izvaja iz njih popolnoma druge zaključke. Nazadovanju rojstev da ni kriva odprava plodu, temveč mnogo bolj spolno občevaranje s sredstvi proti spočetju. Zato se število odprav plodu vedno bolj manjša. Smrtni slučajji po prekinjenju nosečnosti govore baš za odpravo § 218. Kajti z ozirom na ta paragraf se ljudje ne zatekajo k zdravnikom, temveč si skušajo pomagati na različne druge načine, ki so zdravju škodljivi in življenju nevarni. Za podkrepitev svojega stališča navajajo statistike iz Rusije, kjer je prekinjenje nosečnosti zakonito dovoljeno in se kaznuje le nestrokovnjska odprava plodu. Tam je umrljivost mnogo manjša nego v Nemčiji. Nasproti pravici nerojenega otroka do življenja povdarjajo pravico žene do zdravlja in človeka vredne ek-sistence in pravico že živečih otrok do

zdravega razvoja, ki ga pri sedanjih razmerah ogroža številnost družin. Zato zahtevajo odpravo § 218 s to omejitvijo, da je odprava dovoljena do 3. meseca nosečnosti.

Sredi med tema taboroma se giblje tretja struja, ki je proti vsaki odpravi § 218, zahteva pa razširjenje dovoljenja za odpravo plodu. Odprava naj bi bila dovoljena v slučaju težke bolezni matere, v slučaju, da bi se predvidevalo, da bo rojen manj vreden otrok in v slučaju, da bi gmotno stanje starišev ogrožalo zdravo nego in prehrano otroka. Ljudi naj se pouči o obrambnih sredstvih proti spočetju in tako se bo najbolj zmanjšalo število prekinjenj nosečnosti.

Deveti mednarodni zadružni tečaj.

V Haagu se je vršil od 13. do 17. julija deveti mednarodni zadružni tečaj. Tečaj je predelal sledeče probleme:

Mednarodna zadružna izobrazba.

Mednarodna gospodarska politika.

Pregled holandskega zadružnega gibanja.

Zadružni tisk.

Plačilo na obroke, dajanje blaga na kredit.

Češko zadružništvo.

Nemško zadružništvo na češkem.

Zadružno gibanje in državna trgovina.

Svetovna konferenca za izobrazbo odraslih.

Svetovna zveza za izobrazbo odraslih (The Word Association for Adult Education v Londonu) priredi od 22. do 29. avgusta v Cambridgu prvo svetovno konferenco za izobrazbo odraslih. Konferenca bo obravnavala sledeča vprašanja: osnove in naloge izobrazbe odraslih; ekstenzivna in intenzivna izobrazba; izobrazba odraslih in industrijsko delavstvo; človečanska in poklicna izobrazba; javne knjižnice; radio.

Dopisi podružnic.

Varaždin. V Varaždinu na Hrvaškem obstoja že od leta 1905 radniško naobrazbeno društvo »Sloboda«. Po zadnjem kongresu pevskih društev v Mariboru nam je to društvo pisalo toplo pismo, v katerem pravi med drugim sledeče:

»Na tem kongresu smo se seznanili z Vašimi delegati in moramo priznati, da je naše društvo bližje »Svobodi« (nego Zvezi pevskih društev).« Društvo nas je v istem pismu prosilo, da gojimo medsebojne stike, ki so tudi njim potrebni, ker imajo

knjižnico, pevski, tamburaški in dramski odsek. Z našo pomočjo mislijo ustanoviti tudi telovadni odsek.

Brod na Savi. Tudi iz tega velikega industrijskega kraja na Hrvaškem so nam pisali delavci, da žele ustanoviti podružnico »Svobode«.

Banatski Karlovac. V tem kraju bodo delavci tudi v kratkem času ustanovili podružnico »Svobode«.

Bistrica pri Mariboru. Na ustanovnem občnem zboru te nove podružnice »Svobo-

de» se je izvolil sledeči odbor: Predsednik Adolf Kreuh, namestnik Fric Vešnar, tajnik Edgár Perko, namestnik August Robnik, blagajnik Ivan Hude, namestnik Anton Kržina; odborniki: Horner, Deschmann, Golob in Roza Fürst, v kontrolo pa ss. Gril in Kac Mirko. Nova podružnica je zelo agilna. Tri tedne po ustanovnem občnem zboru je imela že lepo veselico, na kateri so nastopali mešani pevski zbor podružnice, pevski zbori »Svobode« iz Ruš in Maribora ter »Frohsinn« iz Maribora.

Fala. V novo ustanovljeni podružnici deluje pevski zbor. V zimski sezoni se bodo vršila predavanja.

Maribor. Naša »Svoboda« je za dne 5. maja sklicala občni zbor z dnevnim redom: 1. Poročilo odbora. 2. Volitev delegacije za kongres. 3. Volitev novega odbora. Občnemu zboru je prisostvoval v imenu centrale s. Ciril Štukelj iz Ljubljane.

Predsedniško poročilo poda s. Presl. Iz poročila je razviden izrpen pregled dela in življenja podružnice, kakor gospodarstvo, kultura, organizacija in propaganda, načelna vprašanja itd. Posebej bi bilo omeniti sklep podružnice o strokovnih organizacijah, ki pravi: »Vsak »Svobodaš« bodi istočasno tudi član svobodne strokovne organizacije in delaj za strokovni pokret z istim interesom, kot za »Svobodo« samo.« Poročilo predsednika so člani z zadovoljstvom vzeli na znanje.

S. Piuka poroča o denarnem poslovanju in tajniškem poslu. Blagajniško poročilo je pokazalo, da so se denarna sredstva izrabila z vsestransko razumno štednjo. Obdržalo se je finančno ravnotežje kljub temu, da so bili dohodki v pretekli poslovni dobi močno skrčeni. Tajniško poročilo je predločilo obseg dela podružnice, ki zaznamuje močen razmah. Saj je izdala podružnica nič manj kot nad 300 dopisov. Članstvo se je nekoliko zvišalo in imamo sedaj okrog 100 rednih članov. Največ je obračunal pevski, najmanj pa športni odsek. Dramatični odsek je šele v razvoju. Sedaj deluje pet odsekov: telovadni, pevski, nogometni, dramatični in šahovski.

Za nadzorstvo poroča s. Dvoršak. Na njegov predlog je občni zbor podal odboru razrešnico.

S. Štukelj poroča za centralo. Z našo podružnico je centrala v najboljšem razmerju in jo sme pohvaliti kot eno izmed najboljših podružnic. Vsi nekdanji spori so se likvidirali.

Na predlog s. Vidoviča st. se pred volitvijo delegacije preide na volitev novega odbora. Ker pa pri tej točki ni bilo mogoče doseči soglasja radi nepopolne udeležbe, se sprejme sklep, da se za volitve odbora skliče ponovno zborovanje, danes pa da se izvolijo delegati za kongres cen-

trale. Kot delegata sta bila izvoljena ss. Presl in Teply. Pri tej priliki je prišlo do debate glede resolucij, ki jih centralni odbor predlaga kongresu. S. Vidovič je mnenja, da za naše razmere predlagana sprememba pravil, ki se tiče članstva pri drugih duštvih, ni na mestu. To stališče je zavzeti tudi na kongresu. S tem je bil dnevni red zaenkrat izčrpan.

Dne 25. maja 1929 se je vršilo nadaljevanje občnega zbora. Po prečitaniu zapisnika o zadnjem zborovanju poda s. Teply poročilo o kongresu centrale, ki se je vršil 12. maja. Potek tega kongresa in njegov sklepi pa je itak že objavljen v listih.

Volitev odbora: V popolnem soglasju se je izvolil sledeči odbor: Rotman Ivan, Vidovič Stanislav st., Močnik Andrej in Bešott Alojz za telovadce; Presl Štefan, Kristof Štefka, Potisk Fric in Mlinarič Gustav za pevce; Beneš Ivan, Strah Hinko in Sinkovič I. za nogometaše; Tanc Anton, Piuka Dora in Nekovar Ančka za dramatik; Teply Bogo za kulturno delo in Čeh Alojz za strokovne organizacije. Odbor se je konstituiral sledeče: Presl predsednik, Teply namestnik, Piuka blagajnik, Tanc namestnik, Kristof blaginčarka, Vidovič Vili namestnik, člani nadzorstva: Vidovič st., Čeh, Nekovar, Sinkovič in Mlinarič.

Novi odbor se je sestel k dvem sejama ter je med drugim sklenil, da priredi dne 18. avgusta poletno veselico v Lovskem domu v Krčevini.

Odbor je nadalje razpravljal o koncentraciji gospodarstva ter si je edin v tem, da je to potrebno in koristno, da pa je treba to izvršiti postopoma. Nove odseke je vključiti v gospodarstvo podružnice. Pozneje sledijo tudi stari odseki.

Za jesen in zimski čas bo odbor pripravil polnolen kulturno-vzgojni program, ki se bo izvedel po vseh odsekih. Sestavil se bo popis knjiž, ki jih naj naši člani čitajo. Pravila izbira knjig je dober del duhovne izobrazbe.

Odbor hoče tudi stremeti za dvigom števila članstva. Vsak zaveden delavec mora biti tudi član kulturne organizacije. Glejmo, da to dosežemo. Če vsak član nabere le enega novega člana, nas bo dvesto, če jih nabere vsak pet, nas bo šesto in toliko bi nas lahko bilo in moralo biti. Na delo torej in pristopno izjavo v roke!

Krona. Meseca julija se je vršil redni občni zbor podružnice »Svobode« v Kropi. Ob tej priliki naj kratko očrtamo razmere, ki v njih živijo naši sodrugi iz Krone. Kajti podružnica je doslej pokazala vkljub vsem žalostnim razmeram in zaprekam veliko življenske sile. Slovenskemu delavstvu je gotovo znano, da je Krona s Kamno gorico sedež že zelo stare žebjar-

ske obrti. Prav radi svoje starosti pa vladajo v tej industriji uprav patriarhalne razmere, ki so prišle že v tradicijo in ki so v modernih obratih popolnoma nemoogoče. Žebljarsko obrt je zmonopoliziral klerus s tem, da je ustanovil Žebljarsko zadrugo, ki poseduje sicer že precej moderno urejeno tovarno s stroji, poleg nje pa še šest starih »vigenc«, kjer izdelujejo žeblje še na roko. Dočim so zaposleni v tovarni večinoma moški, izdelujejo žeblje v »vigencih« samo ženske, ki nikjer menda na svetu toliko ne trpe, kot v Kropi. Že prvi svet jih najde pri delu in pri njem ostanejo, da si prislužijo skromen zaslužek, do noči. Ena oseba izgotovi lahko v nem dnevu do 1500 žebeljev, pri čemer mora zavihteti 1—1½ kg težko kladivo za vsak žebelj približno dvajsetkrat; za tisoč žebeljev prejme po odbitkih 12.50 Din za služka. Celodnevni čisti zaslužek ne znaša torej niti 20 Din. V tovarni so sicer delavci nekoliko boljše plačani, izpostavljeni pa so zopet drugim šikanam; mojstri, ki povsem soglašajo z vodstvom, imajo zlasti na piki »Svobodaše«. Vkljub temu, da jim radi prepričanja grozi odpust, vztrajajo pri svoji kulturni organizaciji in se celo živahno udeležujejo v njej. Kdor pa le more, si poišče drugega služka — bodisi v tovarni za verige v Lescah, bodisi v jeseniških livarnah; obe tovarni zaposlujeta precej Kropenčanov.

Občni zbor je pokazal, da trpi naša podružnica v Kropi mnogo radi tega, ker je Kropa odrezana od sveta in ker tam ni nobenega intelektualca, ki bi pomagal delavstvu pri kulturnem in izobraževalnem delu. »Svobodaši« so prepuščeni samim sebi, izpostavljeni so preganjanju, vkljub temu pa trdno vztrajajo in si znajo —

če ni drugače — tudi sami pomagati. Ljubijo pred vsem petje, zato so si najeli pevovodjo iz Jesenic, ki jih vsak teden obiskuje in vežba. Uspeh ni izostal in pevski odsek kroparske »Svobode« ne razpolaga samo z dobro izvežbanim glasovnim materialom, temveč je zaslovel radi lepega prednašanja slovenskih narodnih pesmi daleč po okolici. Pred kratkim je bil ustanovljen tudi tamburaški odsek; tudi tu so se pokazali kropenški »Svobodaši« izredno požrtvovalne. Iz lastnega žepa so si nabavili najpotrebnejše instrumente in učijo se kar sami, pri čemer jim pomaga — njihov prirojen čut za glasbo. Na občnem zboru je bil ustanovljen dramski odsek, kjer se bodo vadili člani najprej v deklamacijah, pozneje pa tudi v krajših igrh. S prirejanjem dramskih predstav upajo izboljšati slabo denarno stanje podružnice. Podružnica ima tudi majhno knjižnico, ki se je pa nihče več ne poslužuje, ker so člani vse knjige že prečitali. Zatos vetuje občni zbor centrali, naj v najkrajšem času ustanovi nekaj potovalnih knjižnic, ki pa naj vsebujejo res dobre knjige, ne pa »Večernic« Mohorjeve družbe. Končno je bil na občnem zboru, ki mu je prisostvoval tudi delegat centrale, sklenjen podroben načrt za bodoče delo. Debate, ki so se vodile, so bile prepojene s trdno proletarsko ideologijo in delovanje kropenške »Svobode« je dokazalo, da se da delati tudi v neugodnih razmerah, če vladata med člani razredna zavednost in pa veselje do dela. — Po končanem občnem zboru so se zbrali člani na prijaznem vrtu, kjer je v prijetnem pogovoru in petju hitro minil popoldan. —

Talpa.

Tujke.

Apatičen = brezčuten, top, ravnodušen
biologija = nauk o življenju, o živih bitjih
definirati = bistvene znake kakega pojma ali stvari označiti

eksperimentalen = na poskusu temelječ
 (eksperiment = poskus)

ekstenziven = razširjajoč se, idoč na široko
elementaren = iz prasnovi, iz prasile, osnoven; zelo priprost (element = prasnov)

energija = sila

enormen = izredno velik

esej = poskus; kratka pisateljska razprava

etika = nauk o pravosti (moral)

etnologija = nauk o človeštvu, njegovem izvoru, njegovih različnih rasah itd.

fiksirati = pritrditi; določiti; nekoga ostro gledati

intenziven = na znotraj usmerjen, zelo učinkovit; intenzivno gospodarstvo = malo dobro obdelati, da se dobi čim več

intimen = zaupen

kapaciteta = sposobnost; sila, ki more obseči

kult = obdelovanje; oboževanje; cerkveni običaji

lirika = čustveno pesništvo

monoton = enoglasen, enoličen
polimorfen = predmet več oblik
primitiven = prvoten; naraven; surov
psihologija = znanost o zakonih duševnega življenja (psihe = duša)
refrain (izgovori refrén) = rima, ki se na koncu vsake kitice ponavlja; ponavljanje
rutina = na vaji temelječa spretnost; določeno svakodnevno obvezno življenje

sociologija = znanost o človeški družbi, raziskavanje zakonov, po katerih se družba razvija
topičen = krajeven
trivialen = vsakdanji; cenena (šala); obrabljen; premlaten
variabilnost = izpremenljivost.

Tujk, že razloženih v našem listu, seveda ne bomo ponavljali. Te glejte v prejšnji številki!

Tiskovni sklad „Svobode“.

Doslej so darovali:

	Din		
France Kobler, Ljubljana	10.—	Rado Čelešnik, Ljubljana	10.—
Franč Novak, Ljubljana	10.—	Kopmajer Ludvik, Mežica	10.—
Oton Janko, Ljubljana	20.—	Vinko Kellner, Griže	5.—
Franč Jernejčič, Ljubljana	10.—	Štefan Zagoričnik, Griže pri Celju	10.—
Alojzij Blažič, Ljubljana	10.—	Martin Pukmajster, Sv. Pavel p. Pr.	5.—
Blaž Hetzl, Guštanj	10.—	Drago Malovrh, Ljubljana	10.—
Franč Kosem, Hrastnik	6.—	Julijana Weidl, Mežica	5.—
Anton Hönigsman, Ljubljana	10.—	Maks Prosenc, Mežica	10.—
Franč Magorš, Loke, Zagorje ob S.	7.—	Jože Weidl, Mežica	10.—
Rudolf Simonič, Ljubljana	5.—	Andrej Kajtna, Griže pri Celju	15.—
Dr. Henrik Tuma, odvetnik, Ljublj.	20.—	Ivan Podojsteršek, Črna pri Prev.	10.—
Josip Moretti, Ljubljana	5.—	Anton Raušek, Črna pri Prevaljah	5.—
Josip Selan, Ljubljana	10.—	Franč Poleiner, Mežica	20.—
Artur Kosec, Ljubljana	5.—	Adolf Stresen, Ljubljana	10.—
Drago Avšič, Litija	5.—	Alojzij Zalar, Kočevje	5.—
Marija Kmet, Ljubljana	5.—	Franč Puhan, »Svoboda« v Črni pri Prevaljah	22.—
Franč Vrhunc, Ljubljana	10.—	M. Stopajnik, Črna pri Prevaljah	5.—
Ing. Vlado Mušič, Ljubljana	10.—	Ivan Malus, Zabukovca, Griže pri Celju	50.—
Emil Podkrajšek, Ljubljana	20.—	Krajnc Matevž, rudar iz Črne p. Pr.	5.—
Franjo Vilhar, Ljubljana	10.—	Gregor Škorjanc, Mežica	5.—
Blaž Korošec, Ljubljana	10.—	Ivan Orehek, Kočevje	5.—
Vencel Stropnik, Griže pri Celju	8.—	Josip Hutter, Marof, Stari trg pri Rakeku	6.—
Vilka Priman, Loke, Zagorje ob Savi	5.—	Ivan Lesičnik, Mežica	10.—
Peter Šaprajc, Griže pri Celju	8.—	Ludvik Eržen, Lesce 12	5.—
Feliks Hetzl, Guštanj	10.—	Jakob Perušek, Stari trg pri Rak.	40.—
Maks Drobnič, Guštanj	5.—	Franč Tratar, Griže pri Celju	5.—
Gašper Toff, Ljubljana	10.—	Edi Kralj, Litija	22.50
Franč Deschman, Ljubljana	10.—	Alojzij Podlogar, Hrastnik	10.—
Franč Kraus, Hrastnik	20.—	Ferdo Priman, Zagorje ob Savi	60.—
I. Bauer, Kočevje 118	10.—	Franč Stare, Stari trg pri Rakeku	15.—
Rudolf Dolžan, Žirovnica	5.—	Jože Švajgelj, Kočevje	10.—
Franč Kumar, Ljubljana	10.—	Ignacij Resnik, Kočevje	5.—
Karl Tekavec, Ljubljana	5.—	Julijana Dimic, Stari trg pri Rakeku	5.—
Vinko Brus, Ljubljana	15.—	Jernej Dimic, Stari trg pri Rakeku	5.—
Anton Šketaka, Hrastnik	6.—		
Blado Blanc, Hrastnik	10.—		

Dora Maček, Stari trg pri Rakeku	5.—	Cvetko Kristan, Ljubljana	10.—
Rudolf Čebular, Ljubljana	20.—	Franc Slemenšek, Ljubljana	6.—
Tone Seliškar, Ljubljana	10.—	Niko Bricelj, Ljubljana	5.—
Aleš Kaplja, Hrastnik	10.—	Mile Klopčič, Ljubljana	10.—
Anton Jakopin, Kočevje	5.—	Ivan Grošelj, Ljubljana	5.—
Štefi Žitnik, Ljubljana	10.—	Anton Štanz, Ljubljana	5.—
Kristina Rakove, Ljubljana	15.—	Franc Ravnik, Ljubljana	10.—
Mara Rakove, Ljubljana	10.—	Anica Korčak, Ljubljana	6.—
Franc Košak, Migojnice, Griže pri Celju	10.—	Angelo Cerkvenik, Ljubljana	5.—
Ernest Urana, Hrastnik	5.—	Skupaj Din 1012.50	
Josip Cilenšek, Griže pri Celju	10.—	Na nabiralne pole so nabrale: Din	
Franc Felicjan, Griže pri Celju	10.—	Podružnica »Svobode« v Trzinu	235.—
Ivan Zupanc I., Migojnice, Griže pri Celju	25.—	Podružnica »Svobode« v Prevaljah	20.—
Bratko Kreft, Ljubljana	15.—	Podružnica »Svobode« v Senovem pri Rajhenburgu	140.30
Angela Jevnikarjeva, Ljubljana	10.—	Skupaj Din 1407.80	

Kaj si v tem mesecu storil za »Svobodo«?

Delavska žena! V kateri organizaciji so Tvoji otroci?

Čitaj Blokove pesmi iz ruske revolucije — »Dvanajst«!

Ali imaš doma Beerovo knjigo »Karl Marx«?

Knjigarna Kleinmayr & Bamberg

Ljubljana, Miklošičeva cesta 16. Telefon števil. 31-33

najstarejša
v Jugoslaviji, priporoča
svojo bogato zalogo strokovnih in
zabavnih knjig v vseh jezikih, kakor tudi muzikalij za
petje, klavir in druge instrumente. Knjige in časopise,
v zalogi se ne nahajajoče, dobavlja iz
inozemstva v najkrajšem
času.

Delavskim knjižnicam nudi pri večjem naročilu znaten popust.

Razmnoževalne aparate: **Original Opalograph**, naj-
boljši razmnoževalec posebno za note, risbe i. t. d.
Jamčim za brezhibno delovanje.

Pisarniške potrebščine, strojepisni, oglejni, indigo, sesalni
papir. Zvitki za računske stroje in blagajne.

Pisalni stroji: **Stoewer veliki in srednji, Under-
wood**. Rabljeni, dobroohranjeni stroji.

Lastna specialna popravilnica za pisalne, računske in
šivalne stroje!

Točna postrežba! Cene nizke! Cenike brezplačno!

LUD. BARAGA - LJUBLJANA

Šelenburgova ulica 6. Telefon števil. 2980.

Splošno kreditno društvo

r. z. z o. z.

v Ljubljani, Miklošičeva cesta št. 13

sprejema hranilne vloge od 1 Din naprej
in obrestuje najugodnejše.

V načelstvu in nadzorstvu zgolj zastopniki
strokovnih in gospodarskih organizacij.

Zadružna založba

v Ljubljani

Miklošičeva cesta 13

priporoča svojo bogato za-
logo knjig, zlasti: Železno
peto, Golgota, Povesti L.
Kuharja, Idejne predhodnike
socializma, Karl Marx, V
Ameriko, O zgodovini del.
gibanja na Slovenskem.

Zadružna banka

v Ljubljani, Miklošičeva c. 13

se priporoča za vse
denarne posle (devize,
valute) za vsa denarna
nakazila v tujino, za
naložbe gotovine, za
nakup in prodajo vred-
nostnih papirjev, srečk
— — itd. itd. — —

Obračajte se

kadar rabite ma-
nufakturno blago
vsake vrste na

Produkcijo

Ljubljana, Tržaška c.

ali na njene prodajal-
ne na Glincah (Rožna
dolina), Maribor, Stu-
denci. — —

Vsak zaveden delavec in vsaka zavedna delavka mora biti članica

Konzumnega društva za Slovenijo r. z. z o. z.

če je njegova zadružna prodajalna v njegovem okolišu.
Dolžnost je kupovati vse v zadružni prodajalni.

Slovenska Narodna Podporna Jednota

največja slovenska gospodarska in dobrodela zadruga v

Severni Ameriki.

*Najboljša zavarovalnica za življenje, za bolezni, po-
škodbe itd. - Posluje v Zedinjenih državah, Kanadi
in Mehiki. - Ima nad šeststo krajevnih podružnic
po raznih krajih Amerike.*

■ Premoženje 3,500.000 dolarjev. ■

Za nasvete in informacije se je obrniti na:

Glavni urad S.N.P.J., 2657-59 So. Lawndale Ave., Chicago, Ill